

Archeologienota
Verslag van Resultaten
bureauonderzoek: 2021B270

Gent
Matadibrug

Kim Aluwé
Pieter Laloo

Ghent Archaeological Team bvba
Dorpsstraat 73
8450 Bredene

Colofon

Project:
Gent - Matadibrug

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM BV (GATE)
Kim Aluwé, Pieter Laloo

© 2021- GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM BV
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie, zonder toestemming van Ghent Archaeological Team bvba.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	ii
Inleiding	iii
Verslag van Resultaten	4
1. Bureauonderzoek [BO]	4
1.1 Beschrijvend gedeelte	4
1.1.1 Administratieve gegevens	4
1.1.2 Onderzoekskader	7
1.1.2.1 Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen	7
1.1.2.2 Criteria voor de noodzaak van een archeologisch onderzoek	7
1.1.3 Onderzoeksopdracht	14
1.1.3.1 Archeologische voorkennis	14
1.1.3.2 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied	15
1.1.3.3 Randvoorwaarden	15
1.1.4 Werkwijze en strategie van het onderzoek	15
1.2 Assessmentrapport	16
1.2.1 Landschappelijke situering	16
1.2.2 Historisch cartografische situering	20
1.2.3 Archeologische situering	30
1.2.4 Interpretatie – datering onderzoeksgebied	40
1.2.5 Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	41
Bibliografie	42
Bijlage	42

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de bouw van een fietsers- en voetgangersbrug, de zgn. "Matadibrug", over het Handelsdok tussen de Schipperskaai/Kleindokkaai en de Handelsdokkaai.

Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, nl. de historische stadskern van Gent. Het projectgebied bevindt zich echter niet in een beschermde archeologische site of in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet (perceeloppervlak > 300m², bodemingreep > 100m²). Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem op te maken met advies naar eventueel uitgesteld onderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

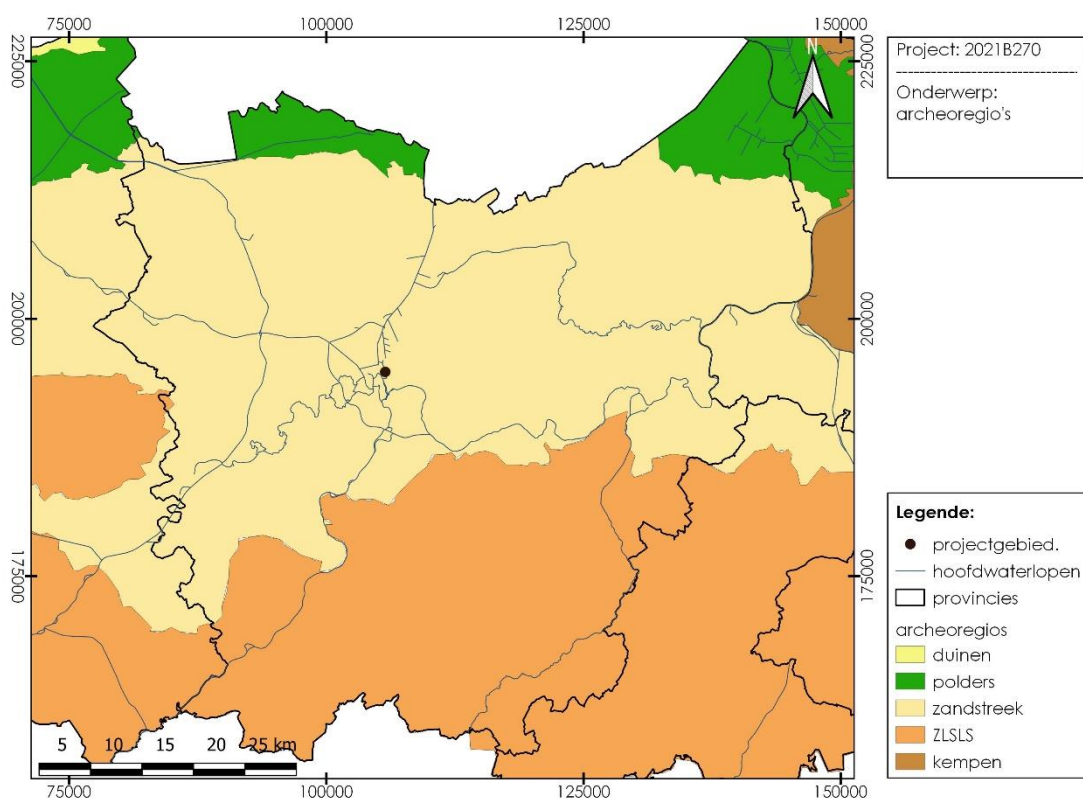
VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Bureauonderzoek [BO]

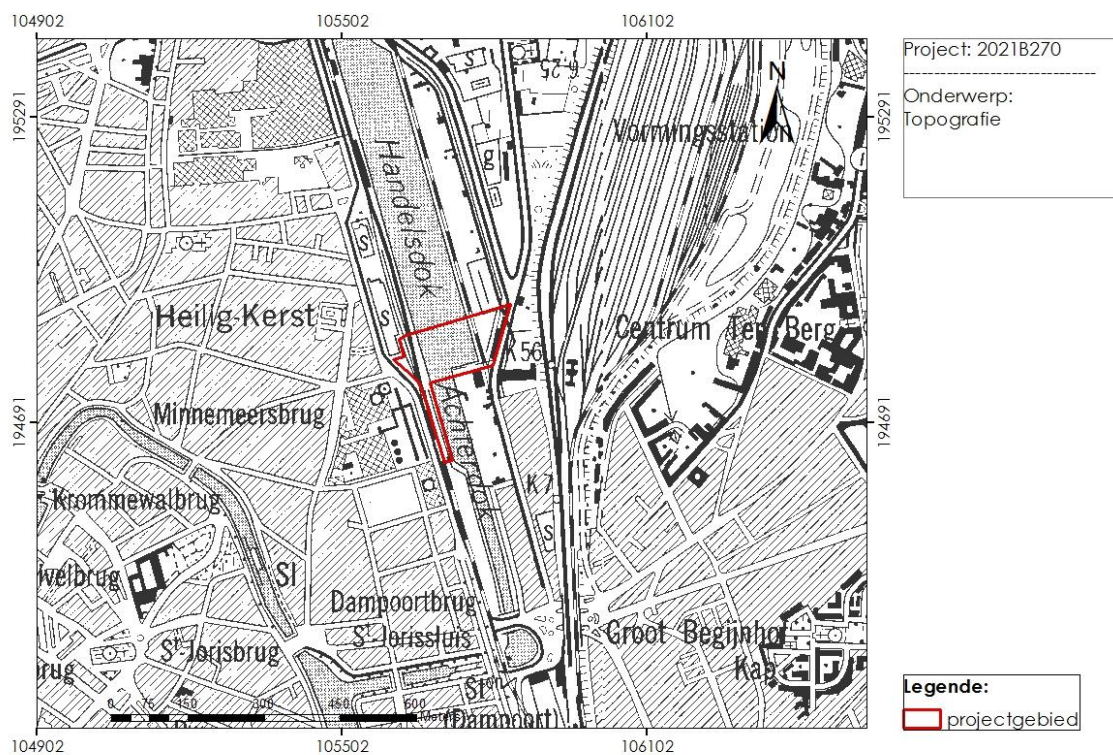
1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

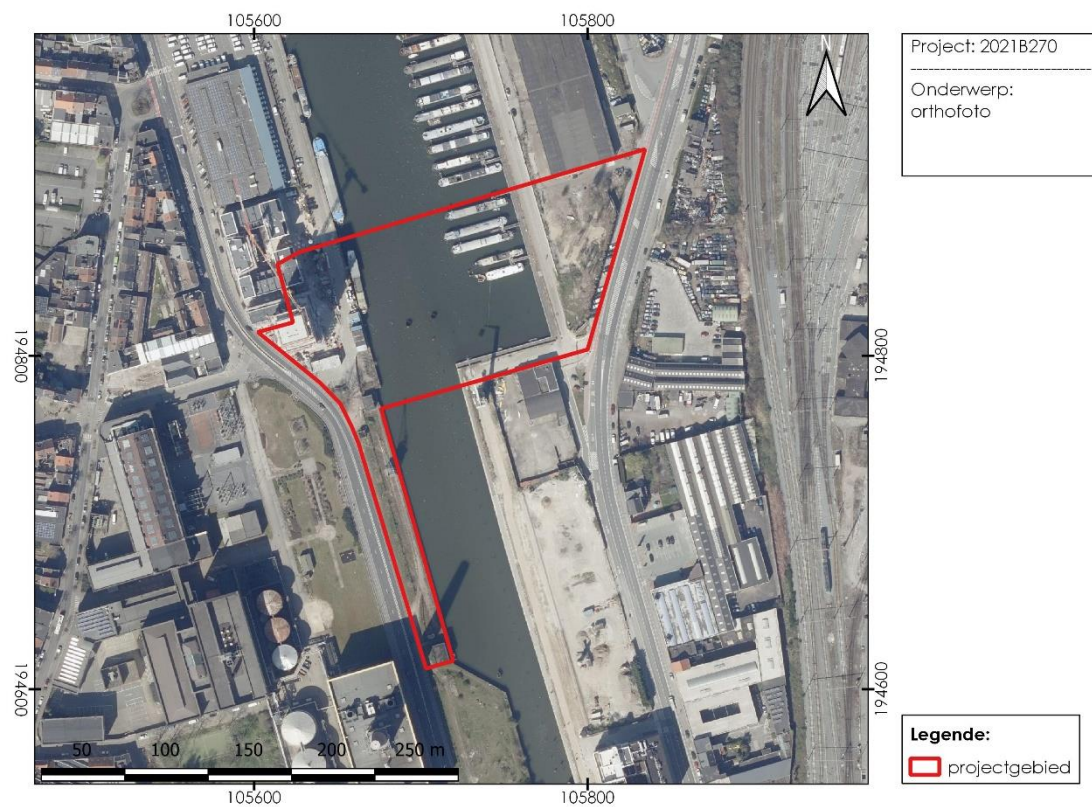
Projectcode	2021B270			
Locatiegegevens	Gemeente Deelgemeente Adres		Gent	
			/	
	Toponiem		Schipperskaai, Kleindokkaai Handelsdokkaai	
			Oude dokken – Matadibrug	
Bounding box (Lambert EPSG:31370)	X1	105602,140	X2	105834,500
	Y1	194612,366	Y2	194923,825
Kadastrale gegevens	Gemeente Afdeling		Gent	
			AFD 7/ Gent AFD 1/Gent	
	Sectie Perceelsnummer(s)		Sectie G Sectie A	
			818/2B, 818/2C 2756/2M2, 2918/2, 2918/3, 3685F	
Zoektermen Inventaris Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek			
Betrokken actoren / specialisten (+ functie)	Kim Aluwé (archeoloog), Pieter Laloo (erkend archeoloog)			
Externe advisering	/			

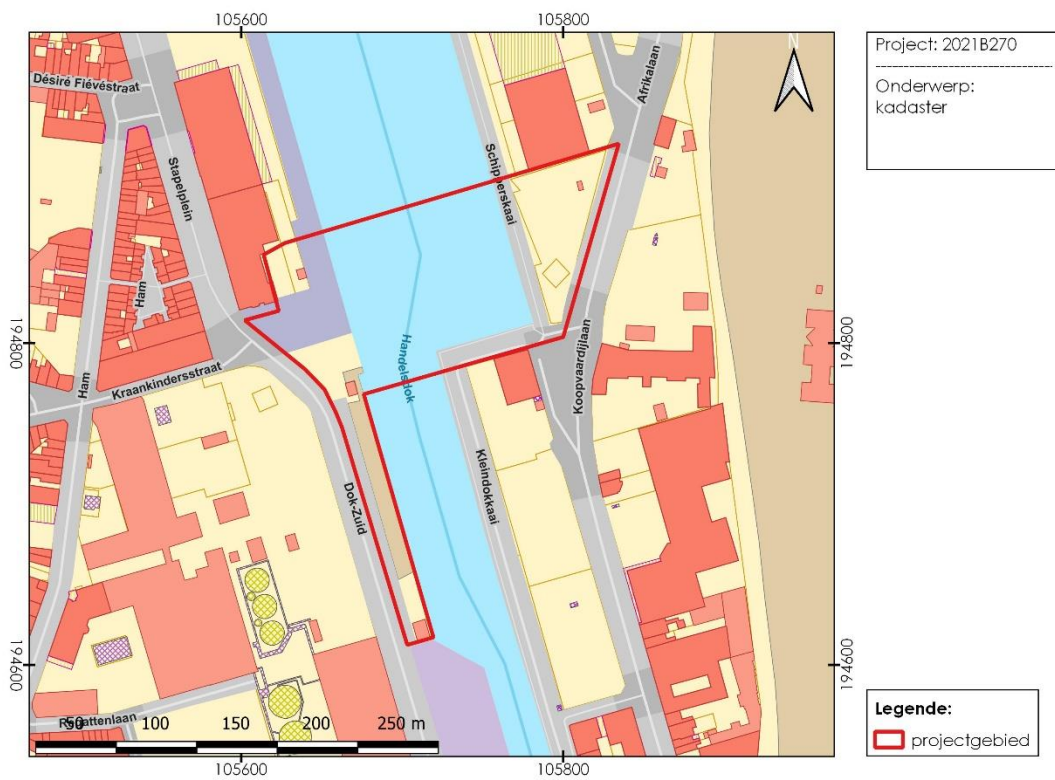
Figuur 1: Lokalisering projectgebied t.o.v. provinciegrenzen (archeoregio's).

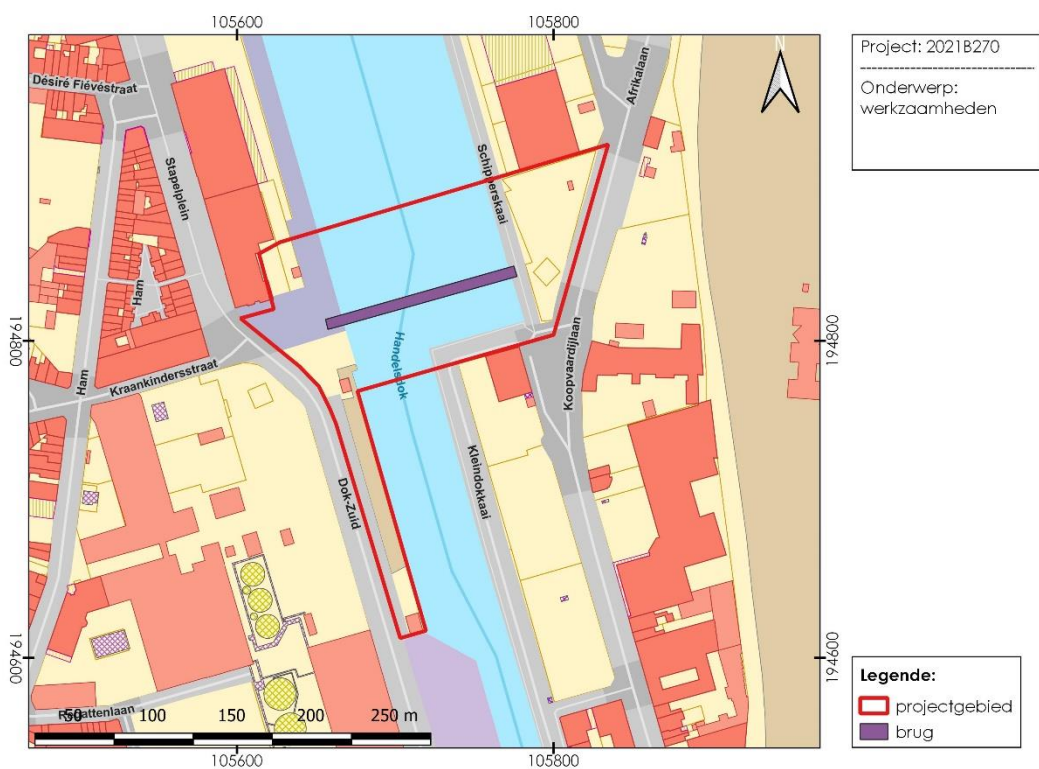
Figuur 2: Lokalisatie projectgebied t.o.v. de topografische kaart.

Figuur 3: Projectie van het projectgebied op een recente (2020) orthofoto (© GDI Vlaanderen).

Figuur 4: Projectie projectgebied t.o.v. het GRB-bestand (© Geopunt).

Figuur 5: werkzaamheden op het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (© Geopunt).

1.1.2 Onderzoekskader

1.1.2.1 Door initiatiefnemer geplande werken en bodemingrepen

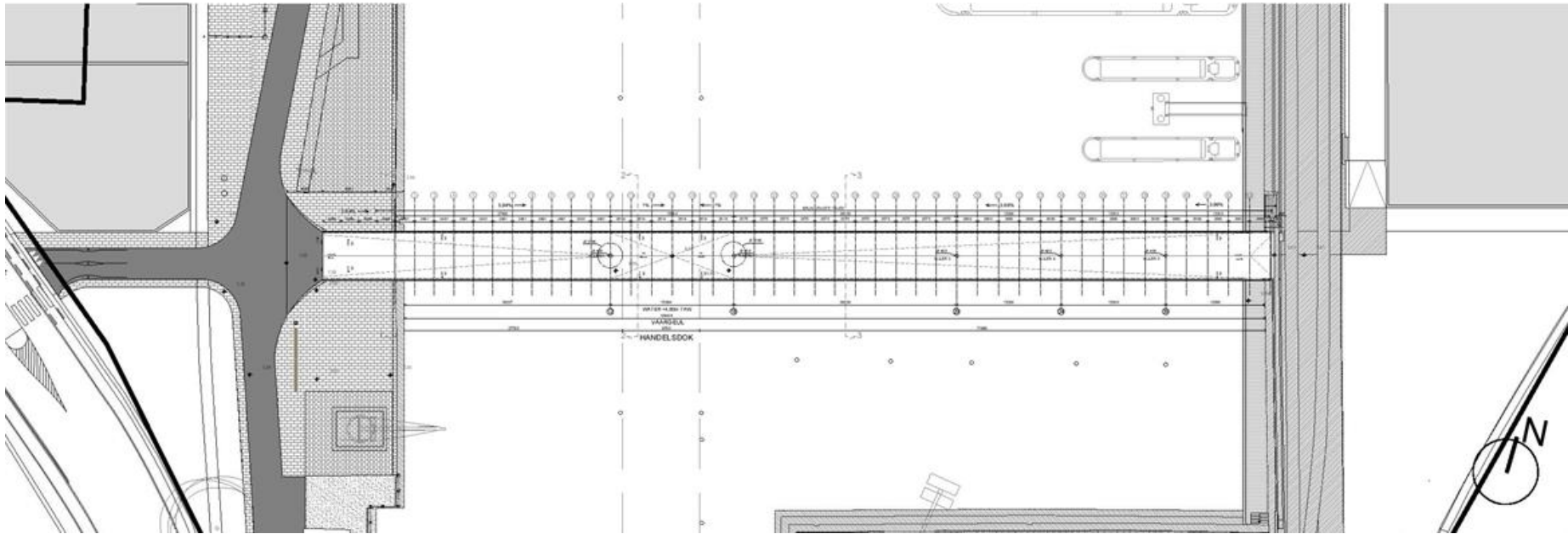
De initiatiefnemer plant de bouw van een statische fietsers- en voetgangersbrug, de Matadibrug, over het handelsdok te Gent (fig. 5). Deze brug ligt in het verlengde van de Kraankindeersstraat, en zal de Handelsdokkaai verbinden met de Schipperskaai. De brug is 6 meter breed en 109,5 meter lang (fig. 6-7). De brug heeft een langshelling van 6% richting de Handelsdokkaai en een langshelling van 4% aan de schipperskaai. De dwarskanting is 2%.

De bodemingrepen die gepaard gaan met de bouw van deze brug zijn zeer beperkt in oppervlakte. Het gaat enerzijds om de plaatsing van 5 pijlers in het Handelsdok (fig. 7-8) en anderzijds om de landing/verankering aan beide kaaien. De landing aan de westelijke zijde (Handelsdokkaai) zal gebeuren in ophoging. Er zal een vlotplaat worden geconstrueerd, waarop volle grond wordt geplaatst en waarop het laatste deel van het wegdek wordt voorzien (fig. 9). De landing aan de oostelijke zijde (Schipperskaai) zal plaatsvinden door de brug te verankeren in de bestaande betonnen kaai (fig. 10).

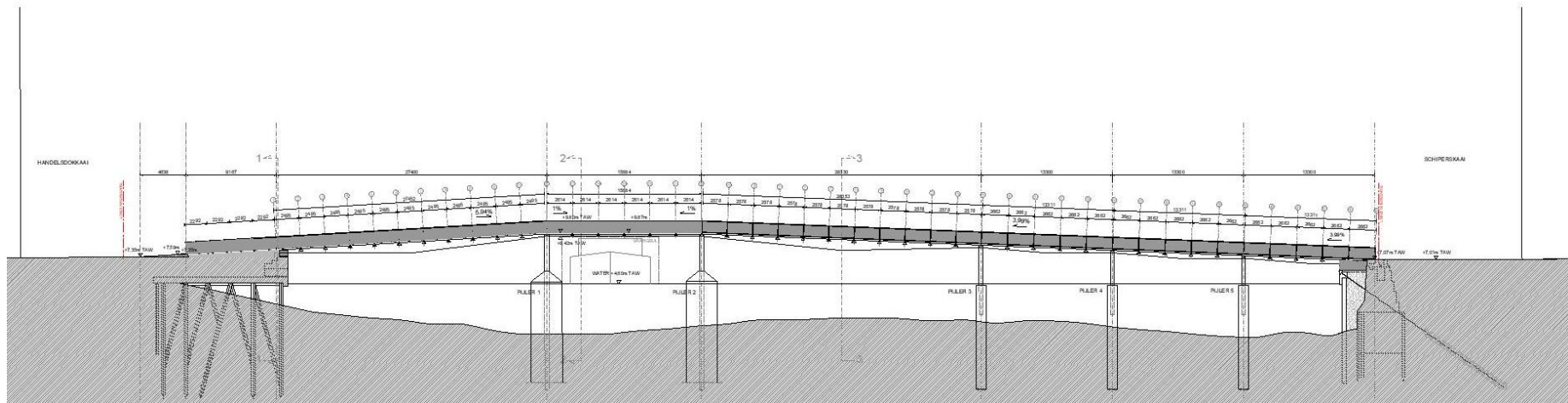
Om het water op de brug af te voeren, wordt aan de zijde van de Schipperskaai een goot geconstrueerd over de breedte van de brug. Van hieruit zal er een korte leiding van 5m lengte naar de bestaande rioleringsleiding in het midden van de Schipperskaai worden aangelegd. Ook hier is de bodemingreep zeer beperkt in oppervlakte.

1.1.2.2 Criteria voor de noodzaak van een archeologisch onderzoek

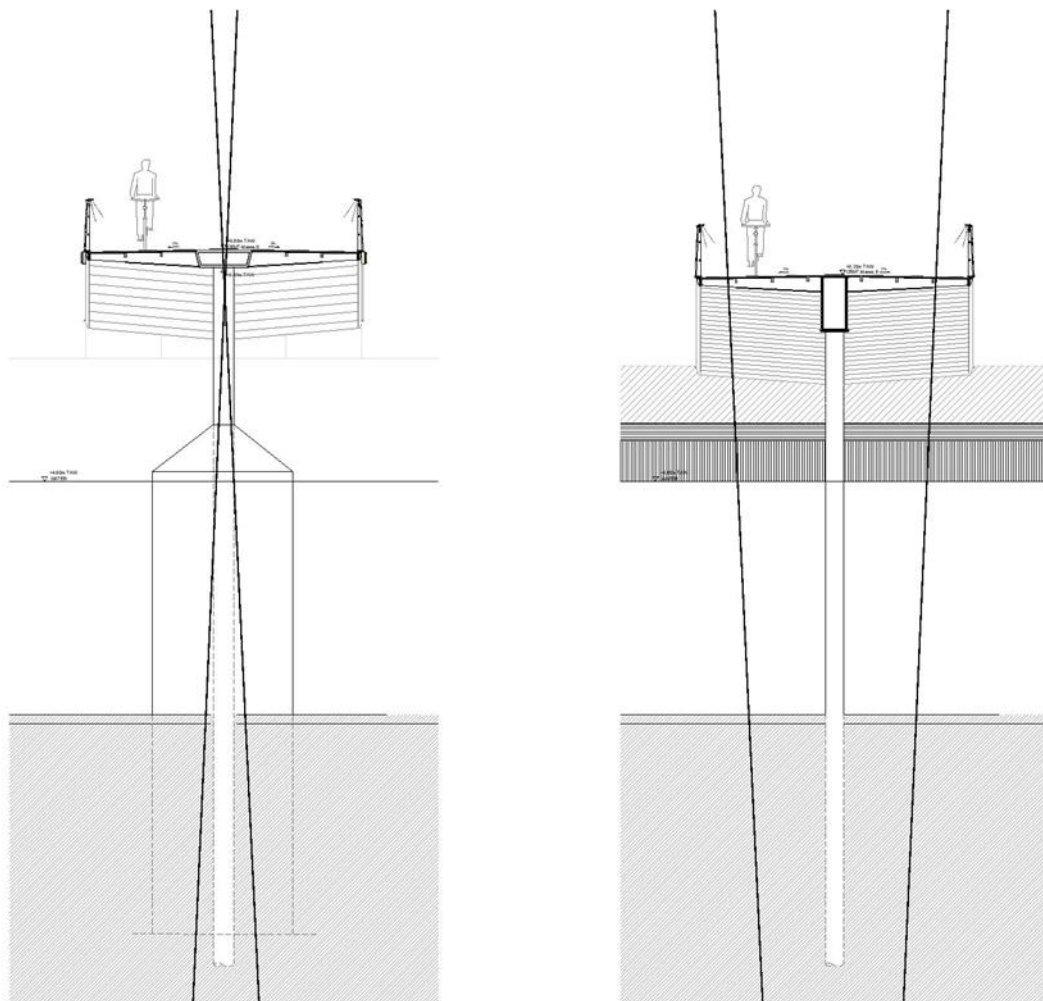
Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, nl. de historische stadskern van Gent. Het projectgebied bevindt zich echter niet in een beschermde archeologische site of in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet (perceeloppervlak > 300m², bodemingreep > 100m²). Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld. GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem op te maken met advies naar eventueel uitgesteld onderzoek, werfbegeleiding of vrijgave.

Figuur 6: inplantingsplan Matadibrug

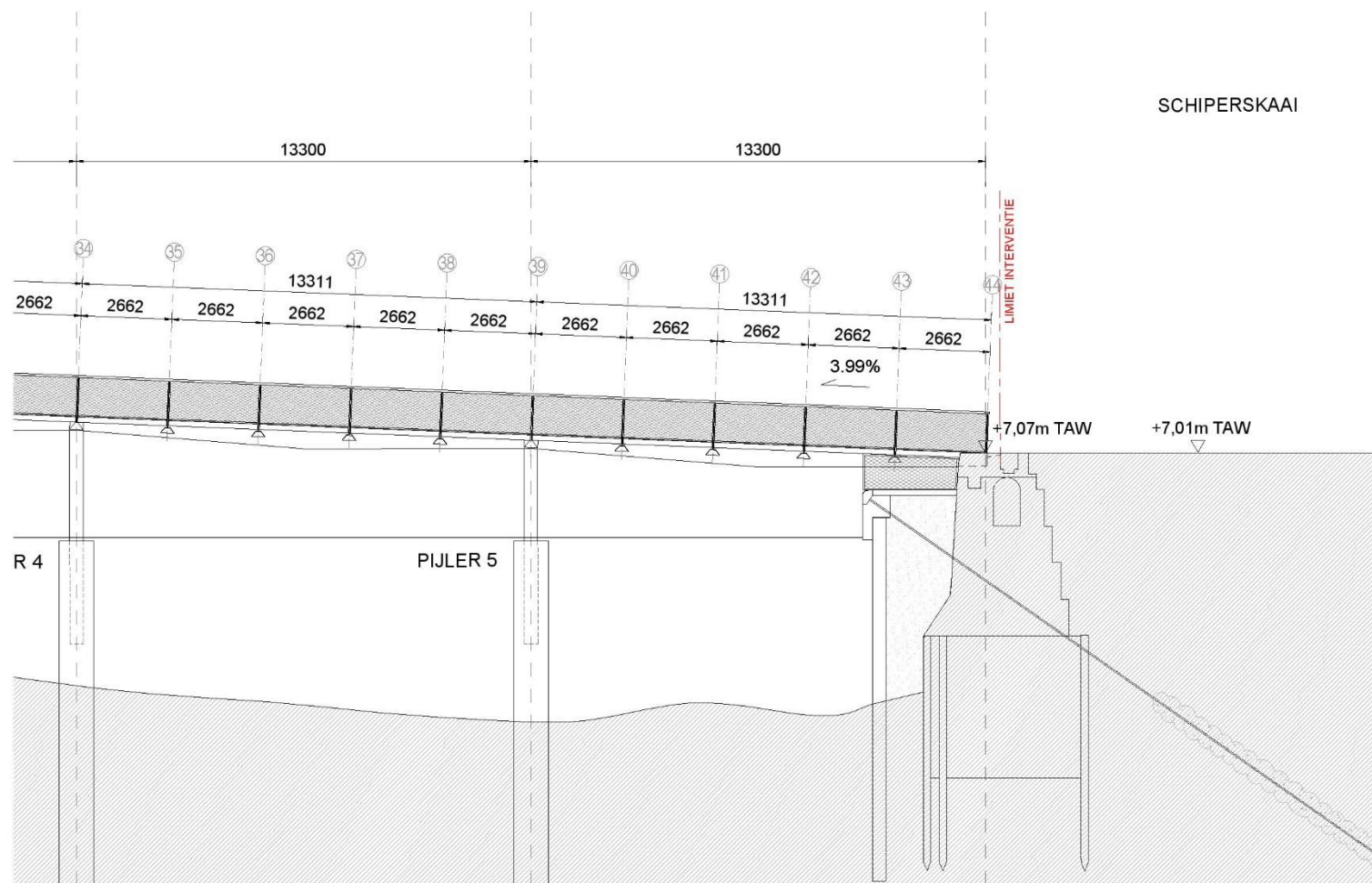
Figuur 7: doorsnede Matadibrug

Figuur 8: dwarsdoorsnedes ter hoogte van respectievelijk pijlers 1+2 en 3+4+5

11

Figuur 10: doorsnede kant Schipperskaai

Figuur 11: perspectieftekening Matadibrug

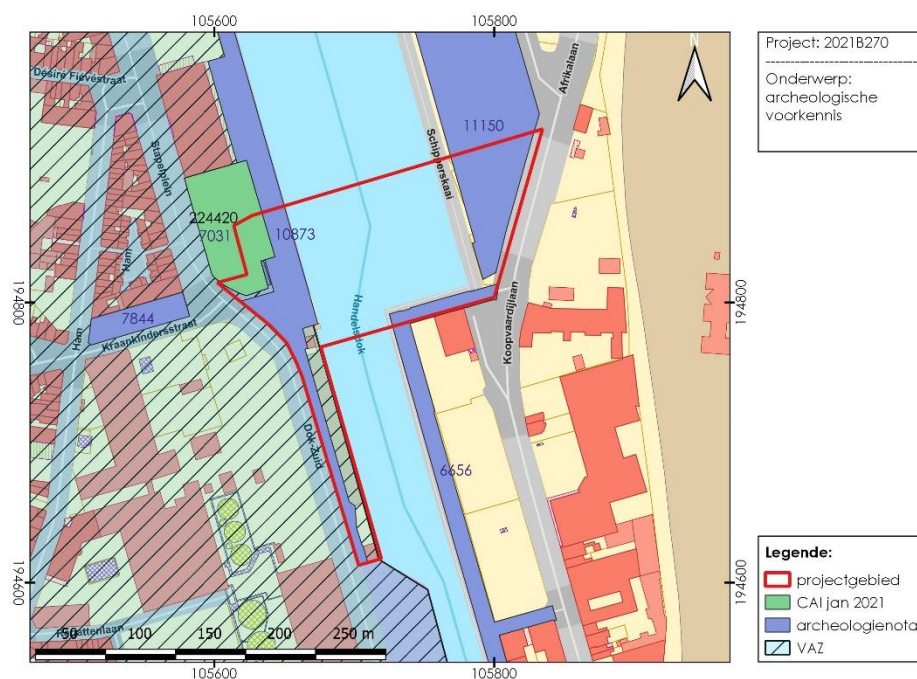
1.1.3 Onderzoeksopdracht

1.1.3.1 Archeologische voorkennis

Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, nl. de historische stadskern van Gent. Recent zijn enkele archeologienota's voor werkzaamheden op het projectgebied aangeleverd (fig. 12).

Een eerste archeologienota werd aangeleverd bij de ontwikkeling van de oude site van Bpost langs het handelsdok (ID 537). Slechts een klein deel van de werkzaamheden bevindt zich buiten de zone waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt. In deze zone bevond zich in de 16de eeuw de Spaanse stadsomwalling en het was op basis van het bureauonderzoek onduidelijk of het bodemarchief hier bewaard bleef. Er werd dan ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Archeologienota ID 7031/CAI-ID 224420). Hierbij kon de aanwezigheid van de heel brede vestinggracht vastgesteld worden, de wal lag meer naar het westen. Aangezien er bij verder onderzoek weinig tot geen extra kenniswinst zou zijn, werd een vrijgave geadviseerd.

Bij de heraanleg en rioleringswerken van zowel de Kleindokkaai (ID 6656) als de Handelsdokkaai (ID 10873) werd een archeologienota met beperkte samenstelling aangeleverd waarbij vastgesteld werd dat de werkzaamheden plaatsvinden in een verstoorde bodem en/of recente ophoging, waardoor een vrijgave werd geadviseerd. Ook de geplande werkzaamheden bij de ontwikkeling van "De Nieuwe Dokken Zuidveld" vinden plaats in een verstoorde bodem, waardoor een vrijgave geadviseerd werd (ID 11150).

Figuur 12: archeologisch onderzoek in de nabije omgeving van het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed)

1.1.3.2 Vraagstelling met betrekking tot het onderzochte gebied

Op basis van verscheidene parameters, zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, topografie, geomorfologie, bodemgebruik, vegetatie, en ingreephistoriek, wordt een waardering van het archeologisch potentieel binnen het afgebakende projectgebied opgesteld. Hiertoe wordt een stapsgewijze onderzoeksprocedure doorlopen, waarbij de vraagstelling steeds teruggekoppeld wordt naar volgende kernpunten:

- Heeft het projectgebied archeologisch potentieel?
- Is er sprake van verstoring van dit potentieel? Zo ja, in welke mate kan deze eventuele vindplaatsen hebben aangetast?
- Wat zijn de geplande ingrepen in functie van de werkzaamheden?
- Zullen de werken eventuele vindplaatsen bedreigen?
- Welke aspecten verdienen aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

1.1.3.3 Randvoorwaarden

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk, of is juridisch, economisch of maatschappelijk onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning.

De initiatiefnemer opteert voor de uitzonderingsprocedure waarbij een archeologienota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem wordt nagegaan of er binnen het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem of werfbegeleiding wenselijk is en/of vrijgave mogelijk is.

1.1.4 *Werkwijze en strategie van het onderzoek*

GATE werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem op te maken. Het onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog van GATE.

De aard van de werken werd tijdens het vooronderzoek afgewogen tegen de voorhanden zijnde gegevens relevant voor het projectgebied op landschappelijk, historisch-cartografisch en archeologisch vlak.

De archeologienota werd digitaal opgemaakt middels Office- en Adobe-software. Het bijhorend kaartmateriaal werd aangemaakt in een GIS-omgeving. In die GIS werden de ontwerpplannen ingeladen en geprojecteerd ten opzichte van diverse kaartlagen die raadpleegbaar zijn op www.geopunt.be, www.dov.vlaanderen.be, www.geo.onroerenderfgoed.be, www.cartesius.be en de website van de centraal archeologische inventaris [CAI]. De geraadpleegde literatuur, de digitale bronnen en het kaartmateriaal zijn te vinden in de bijlage.

1.2 Assessmentrapport

Dit bureauonderzoek plaatst het projectgebied binnen een landschappelijk en archeologisch kader, waarbij rekening gehouden wordt met het ontwerpplan van de nieuwe brug. Deze studie dient als voorbereiding van een eventueel vervolgonderzoek, waar rekening kan worden gehouden met de geplande werken, of de reeds gekende archeologische, geologische en bodemkundige fenomenen. Daarnaast helpt de voorbereiding mee tot het opstellen van een [mogelijke] archeologische verwachting waarmee zowel tijdens toekomstige werken, als tijdens de uitvoering van het vervolgonderzoek rekening gehouden wordt. Door raadpleging van de CAI [Centraal Archeologische Inventaris] en archeologische literatuur wordt ten slotte ook nagegaan in hoeverre gekende vindplaatsen aanwezig zijn in de nabijheid van het onderzoeksgebied.

Deze studie maakt gebruik van verscheidene datasets. Uitgangspunt is het ontwerpplan met informatie over de toekomstige werken, verkregen van de initiatiefnemer. Deze informatie wordt vervolgens geprojecteerd op de bodemkundige en geologische kaart. Vervolgens worden de historische kaarten als de archeologische inventaris onder de loep genomen om de gekende archeologische sites in en nabij het projectgebied te registreren.

1.2.1 Landschappelijke situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van de handelsdokkaai, de Schipperskaai en de Kleindokkaai aan het Handelsdok en de "Oude dokken" te Gent, in de Oost-Vlaamse zandstreek (fig. 1).

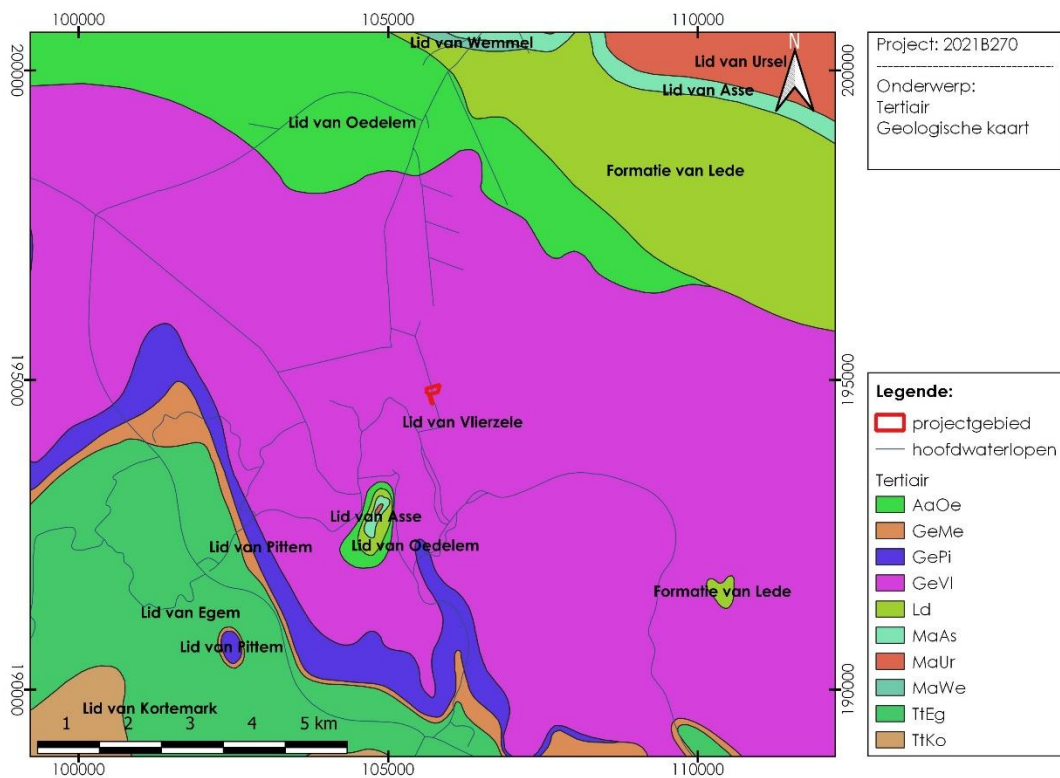
Geologisch gezien behoort het projectgebied tot de **Tertiaire** Formatie van Gentbrugge, lid van Vlierzele (GeVI) (fig. 13). Dit lid wordt gekenmerkt door glauconiet- en glimmerhoudend groen tot grijsgroen fijn zand met plaatselijk dunne zandsteenbankjes.

Volgens de **quartair-geologische kaart** is het projectgebied grotendeels gelegen ter hoogte van type 3a (fig. 14). Dit type wordt gekenmerkt door een opbouw van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan, eolische afzettingen van het Weichseliaan en/of hellingsafzettingen van het quartair en fluviatiele afzettingen van het Holoceen. Het uiterste noordwesten van het projectgebied bevindt zich ter hoogte van type 3 met fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan en eolische afzettingen van het Weichseliaan en/of hellingsafzettingen van het quartair.

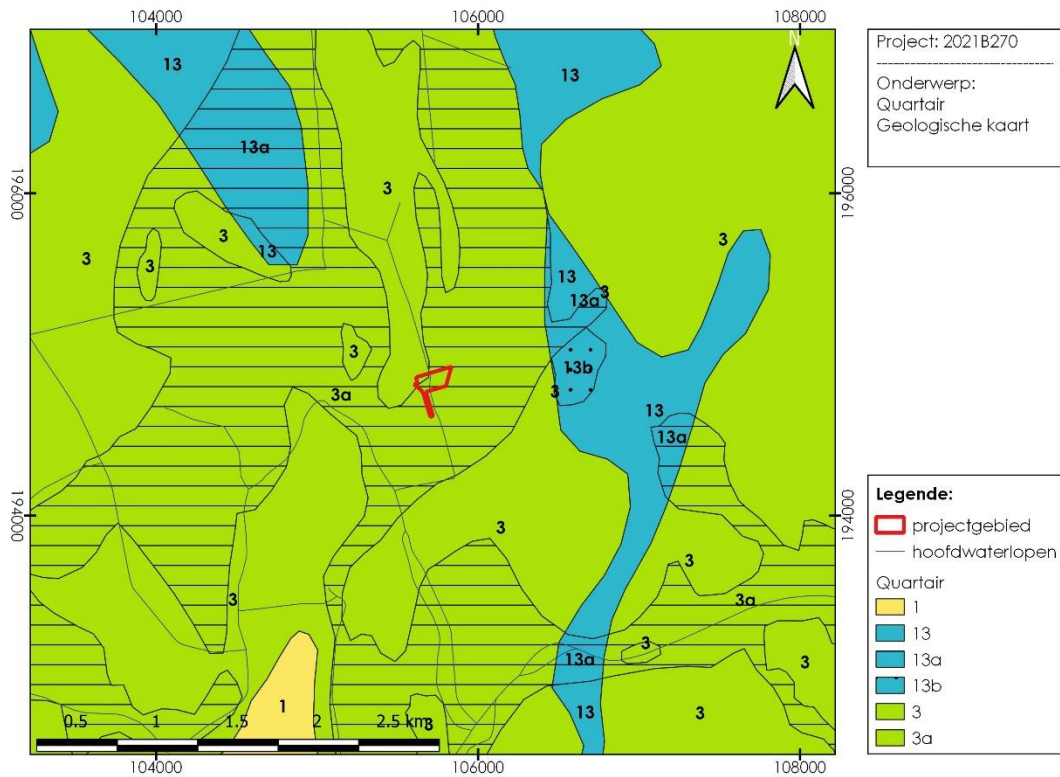
Op de **Quartair profieltypekaart** wordt het projectgebied grotendeels ter hoogte van type kf gesitueerd met fijne alluviale sedimenten uit het Holoceen en fijne fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (fig. 15). Het uiterste noordwesten van het projectgebied bevindt zich ter hoogte van type f1 met fijne fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan.

Het projectgebied en de ruime omgeving wordt op de **bodemkaart** aangeduid als een antropogene bebouwde bodem (fig. 16).

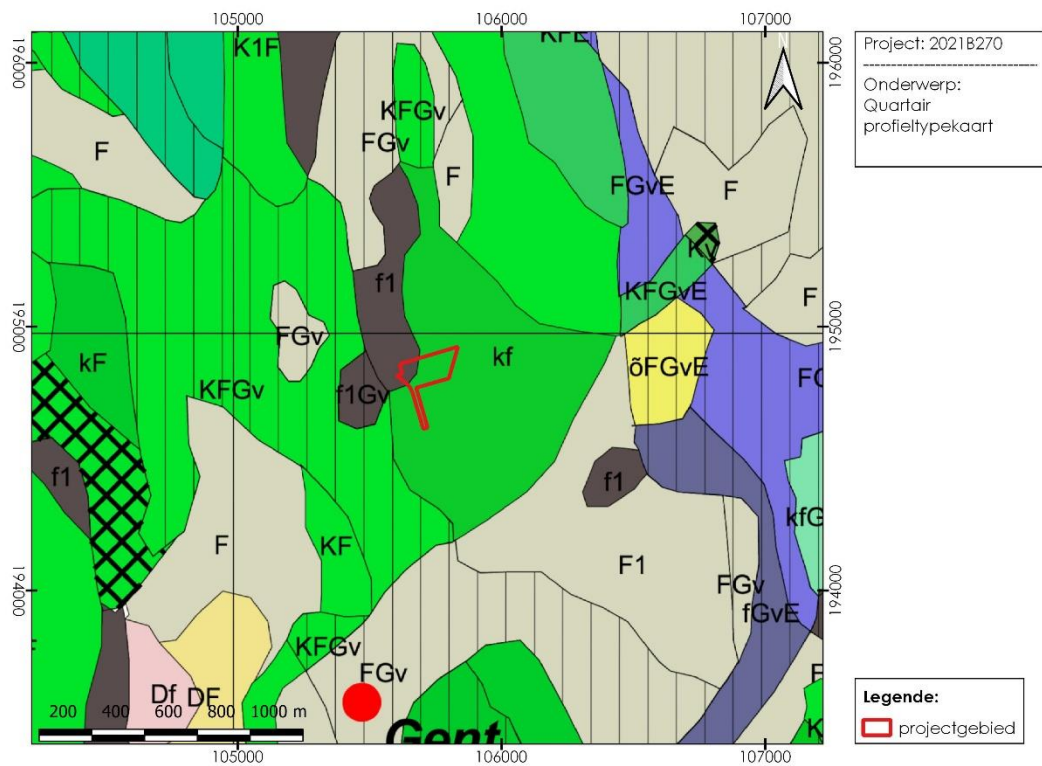
Voor wat betreft de **topografie** zijn we aangewezen op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (DHM VII – 1m resolutie). Op een ruimer geografische schaal is zeer duidelijk vast te stellen dat het projectgebied zich bevindt in het lageregelegen gebied aan de samenvloeiing van Leie en Schelde waarin de stad Gent zich ontwikkelde (fig. 17). Het reliëf op het projectgebied is hard antropogeen beïnvloedt en kadert in de ligging aan het Handelsdok met een minder stijle westelijke kant tussen 7,1 en 6,7mTAW en het diepste punt op 5,6mTAW in het oosten (fig. 18-19). De westelijke Handelskaai is lager gelegen (ca. 7,1mTAW) dan de oostelijke Schipperskaai (tot 7,6mTAW).

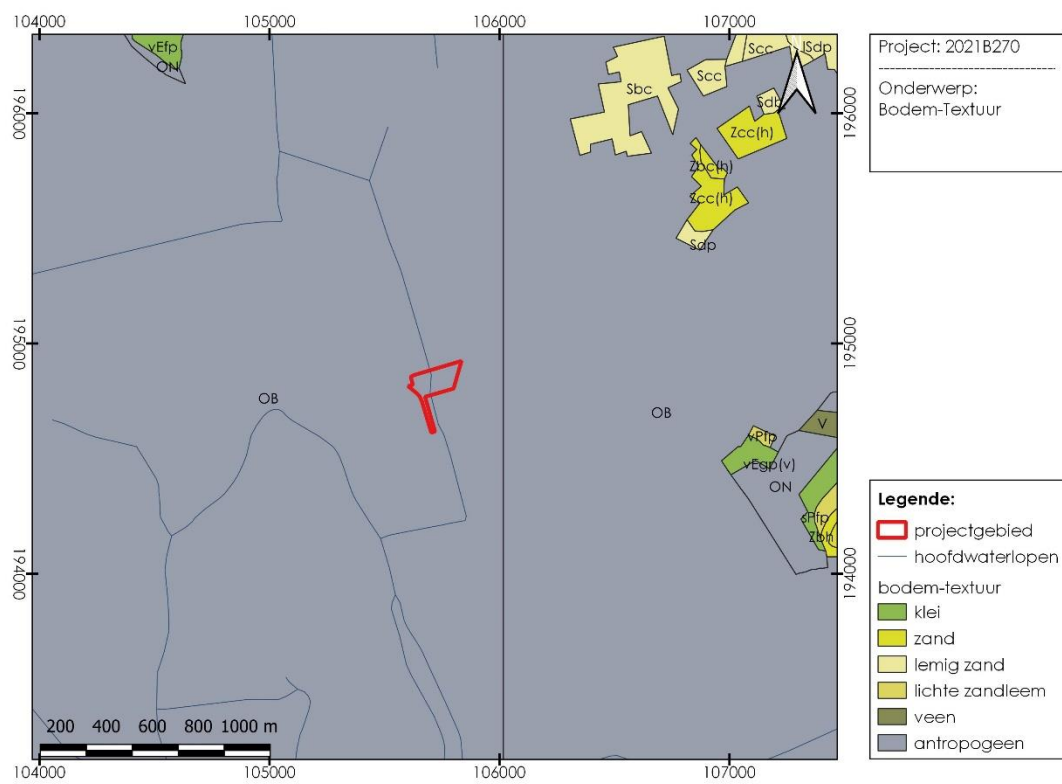
Figuur 13: Uitsnede uit de Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).

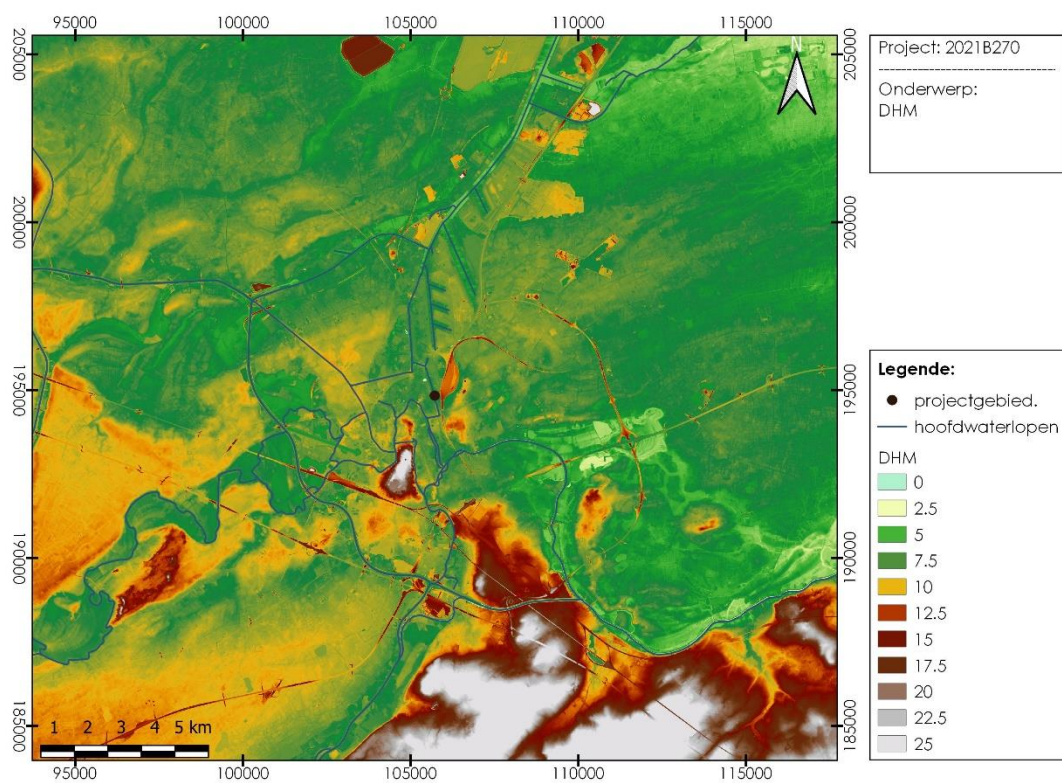
Figuur 14: Uitsnede uit de Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).

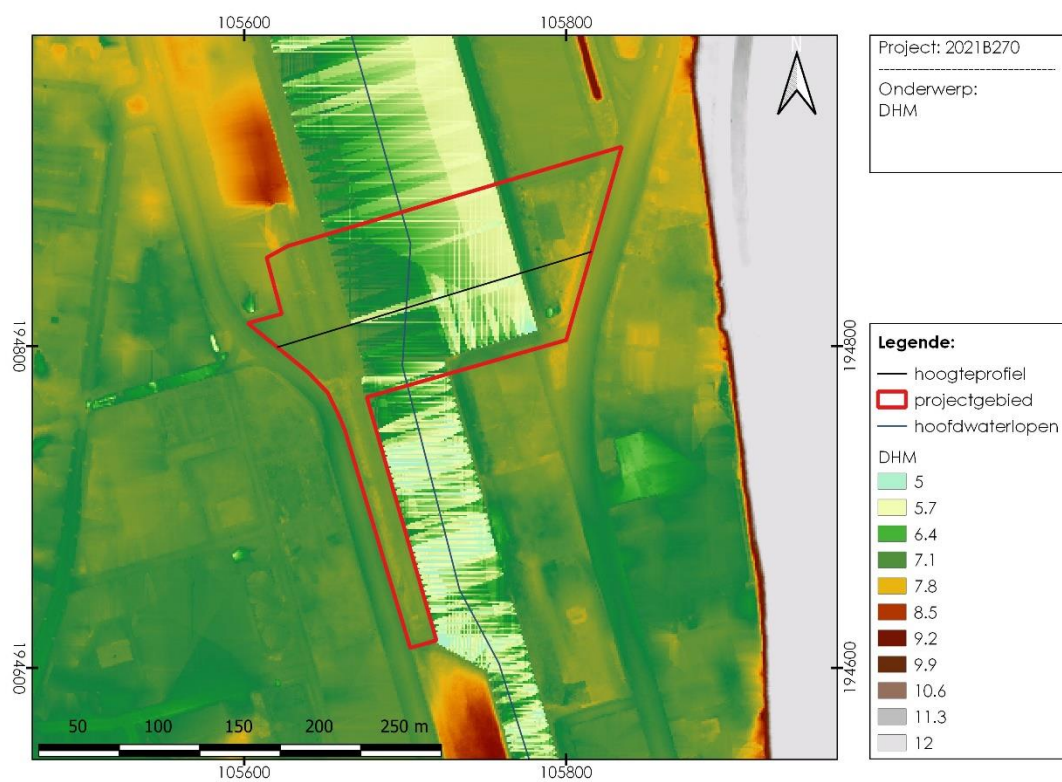
Figuur 15: Uitsnede uit de Quartair profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).

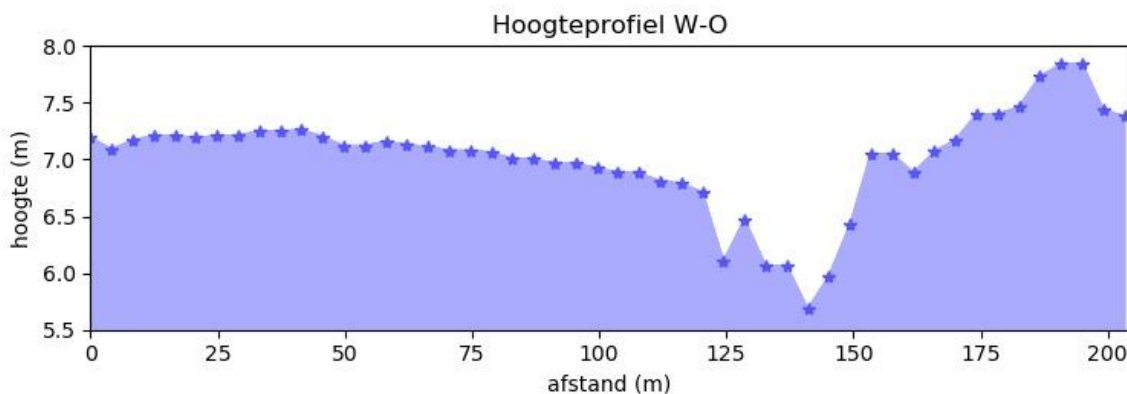
Figuur 16: Uitsnede bodemtextuurkaart ter hoogte van het projectgebied (© DOV).

Figuur 17: Uitsnede DHM (macroschaal) met aanduiding van het projectgebied (© GDI Vlaanderen).

Figuur 18: Detail DHM ter hoogte van het projectgebied en omgeving met aanduiding hoogteprofiel (© GDI Vlaanderen)

Figuur 19: hoogteprofiel W-O van het projectgebied (ter hoogte van de geplande brug)

1.2.2 Historisch cartografische situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van de handelsdokkaai, de Schipperskaai en de Kleindokkaai aan het Handelsdok in het uiterste oosten van de historische kern van Gent.

Geschiedenis van de stad Gent

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13961>)

De stad heeft haar ontstaan te danken aan een uiterst gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Door archeologisch onderzoek werd het bestaan van een belangrijke Gallo-Romeinse vicus aangetoond, die minstens gedurende drie eeuwen ononderbroken bewoond werd. De naam van deze Gallo-Romeinse vicus was Ganda, een pre-Romeins, Keltisch toponiem dat samenvloeiing betekent. Mogelijk werd op dit punt een laat-romeinse versterking, een castellum opgericht.

In het 2de kwart van de 7de eeuw stichtte Amandus op deze plaats de Sint-Baafsabdij, die in het begin eveneens de naam Ganda zou dragen. Kort na 650 volgde dan de stichting van een tweede klooster, Blandinium genoemd (later Sint-Pietersabdij). Buiten en onafhankelijk van deze kloosterstichtingen was een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg. In het 2de kwart van de 9de eeuw was deze nederzetting, die Gandavum genoemd werd, uitgegroeid tot een portus met handelskarakter. De invallen van de Noormannen betekenden een onderbreking in de verdere ontwikkeling van de bewoonde kernen.

Op het einde van de 9de of begin 10de eeuw wordt een grafelijk castrum opgericht op de plaats waar zich nu het Gravensteen bevindt. Deze versterking was gelegen op een langwerpig eiland, omgeven door vier waterlopen. Dit eiland omvatte oorspronkelijk twee duidelijk te onderscheiden gebieden: het eerste deel bevatte enkel castrale gebouwen, het tweede deel bevatte een oude bevolkingsnederzetting. Dit nieuwe portus ontplooidde zich op voorspoedige wijze, terwijl ook het oudere portus op de Zandberg terug tot leven kwam. Deze beide bevolkingskernen groeiden in de loop van de 10de eeuw naar elkaar toe langs een rechte verbindingsas, de Hoogpoort. Tevens werd de heropbouw van beide abdijen met steun van de graven van Vlaanderen aangevat.

Rond 1100 werd de stad omgeven door een watergordel, die haar grondgebied scheidde van de Sint-Baafs en Sint-Pietersdorpen en het omliggende platteland. Deze gordel bestond deels uit natuurlijke waterlopen, deels uit gegraven grachten. Zo werd het Gentse gebied in de vorm van een kuip, omgeven door de Reep ten oosten, door de Ottogracht ten noordoosten, de Leie ten noordwesten, de gegraven Houtlei ten westen en de gegraven Ketelgracht ten zuiden. De economische bloei van Gent, die vooral gebaseerd was op de lakennijverheid en de graanhandel, ging gepaard met een toename van de bevolking. Het centrale deel van de stad was sterk bebouwd.

In de loop van de 13de eeuw groeide de agglomeratie buiten haar eerste omheining. Gebieden buiten de stad werden geannexeerd en op belangrijke toegangswegen werden stadspoorten opgericht. De vestingen zelf vormden geen aaneengesloten omheining. Men rekende immers op de moerassige gronden rond de stad die door de bouw van sluizen bij eventuele aanvallen onder water konden gezet worden.

In de eerste helft van de 14de eeuw werd het Belfort, symbool van de stedelijke macht opgericht. De groei van Gent werd echter gedeeltelijk ontredderd door tal van oorlogen en beroeringen op sociaal vlak. Door de concurrentie onder meer van Brabant en Engeland, verloor Gent zijn unieke handelspositie op het gebied van de lakennijverheid. De eeuw van de Artevelde betekende een eeuw van strijd voor de onafhankelijkheid van Vlaanderen ten opzichte van Frankrijk, waarbij Gent een grote rol speelde. Ook onder de dynastie van de Bourgondiërs kwam het particularistische Gent herhaaldelijk in botsing met het centrale bestuur. Ondanks alle tegenslagen en vernederingen bleef Gent een belangrijke rol spelen op gebied van handel, nijverheid en kunst.

Gent heeft het uiteindelijk moeten afleggen tegen Karel V, die in 1540 de economische, sociale en politieke structuur van de stad grondig wijzigde. De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de godsdienstoorlogen. In deze periode werd een nieuwe gebastioneerde omheining rond Gent aangelegd. De eerste werken startten in 1572 maar de belangrijkste werden sinds 1577 uitgevoerd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de tweede omheining maar in het oosten kwam men dichterbij de stad. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren tot het einde van de 18de eeuw.

In de 17de eeuw kende Gent een langzame heropleving. Vele kloosters vestigden zich in de stad, kerken en openbare gebouwen werden hersteld en opgericht. In deze periode werd het versteningsproces van de woonhuizen intensief doorgevoerd. De eerste fabrieken werden in de 18de eeuw opgericht, en een nieuwe handelaarsklasse ontwikkelde zich. Zij werden de opdrachtgevers voor de bouw van een aantal statige herenhuizen in het centrum van de stad.

In de 19de eeuw wordt Gent door de uitbreiding van katoen- en vlasnijverheid één van de leidende textielcentra van Europa. De bevolking kende een snelle aanwas, arbeiderswijken (beluiken) en fabrieken werden op de nog onbebouwde ruimten <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13961> opgericht terwijl de stad zich verder ging uitbreiden tot de randgemeenten.

Geschiedenis van de onmiddellijke omgeving van het projectgebied

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14751>)

De omgeving van het projectgebied tussen de Muide (N) en de Dampoort (Z) wordt tijdens de stadsuitbreidingen van de 13de-14de eeuw bij de stad Gent opgenomen (fig. 20-21). Er werd in deze periode een tweede verdedigingsgordel met grachten, dammen en versterkte poorten voorzien om de nieuwe gebieden te beschermen. De omheining vormde echter geen aaneengesloten geheel maar rekende nog veelal op de talrijke onbewoonde lage gronden die door een sluizensysteem onder water konden gezet worden. Het projectgebied bevond zich ter hoogte van een dergelijke onbewoonde lage grond, die alsnog omringd werd door een gracht.

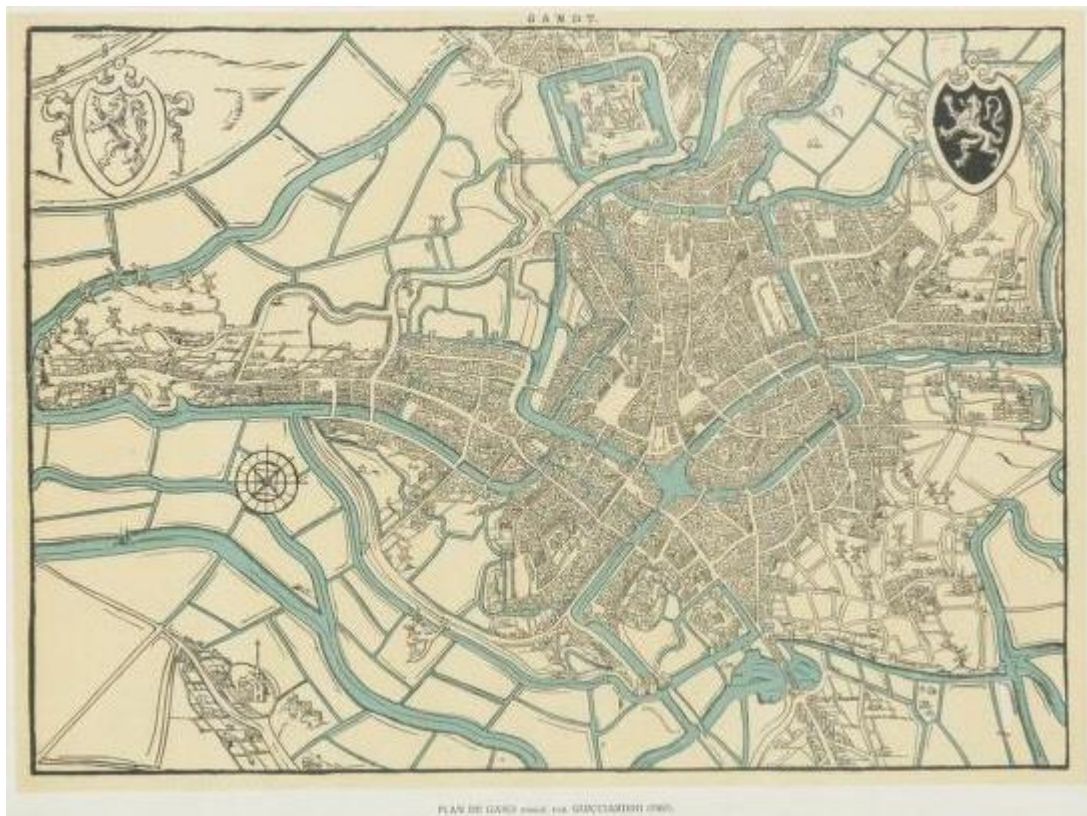
Herhaaldelijke aanvallen en oorlogen op het einde van de 15de eeuw en in de 16de eeuw eisten een versterkte stadsomwalling. De nieuwe omwalling, tot stand gekomen tijdens het calvinistische bewind (1577-1584) zal in grote lijnen de 13de-eeuwse grenzen volgen doch met een geringere omtrek door de strakke aflijning: de oostelijke flank ter hoogte van het projectgebied kwam iets dichterbij het centrum. Het projectgebied valt in het westen samen met deze 16de-eeuwse versterking en het oostelijke deel van het projectgebied valt buiten de versterking in een zeer natte onbewoonde zone die ook in de 18de eeuw nog als inundatiezone dienst kon doen (fig. 22-25).

Op het einde van de 18de eeuw werd geleidelijk met de ontmanteling van de stad gestart en werden de meeste stadspoorten gesloopt, zo ook de Muidepoort en Dampoort ten noorden en zuiden van het projectgebied. Een decreet van Napoleon van 1803 bevorderde de verdere stadsontmanteling.

In het 2de kwart van de 19de eeuw zal de directe omgeving van het projectgebied grote wijzigingen ondergaan, wanneer onder Willem I de grondslag gelegd werd van de Gentse zeehaven (fig. 26-27). Immers de groeiende industrie vroeg een gemakkelijke en voor grote schepen toegankelijke verbinding met de zee. Er wordt gestart met het graven van het zeekanaal Gent-Terneuzen en door de uitbouw van de haveninfrastructuur verschoof de industrie geleidelijk naar het noordelijke stadsgedeelte. Het Handelsdok wordt in 1827-1828 op het projectgebied aangelegd. In het midden van de 19de eeuw zijn alle versterkingen in de omgeving van het projectgebied verdwenen en werd ter hoogte van de Dampoort een station en spoorweg aangelegd (fig. 28).

Het handelsdok wordt op het einde van de 19de eeuw- begin 20ste eeuw ter hoogte van het projectgebied een eerste keer verbreed, zoals duidelijk is op een topografische kaart uit 1904 (Cartesius). Op de topografische kaart van 1939 is het handelsdok verder verbreed tot zijn huidige vorm (Cartesius). Tussen 1950 en 2003 zijn er geen wijzigingen meer zichtbaar op het projectgebied zelf (fig. 29-33). Tot het einde van de 20ste eeuw blijft het handelsdok in gebruik als deel van de Gentse haven

In 2004 werd gestart met de voorbereiding van een stadsvernieuwingproject om het gebied van de Oude dokken om te vormen tot een gloednieuw stadsdeel (<https://stad.gent/nl/oude-dokken>). De eerste werken vonden plaats in 2010. Op en rond het projectgebied zelf werden reeds volgende werken uitgevoerd: renovatie oostelijk deel Handelsdok met verlaging kaai en nieuwe aanlegsteigers voor woonboten (2011-2013), heraanleg Schipperskaai (2015-2016), heraanleg Kleindokkaai (2019-2020) en heraanleg Handelsdokkaai (gestart in november 2020).

Figuur 20: kaart van de stad Gent van Guicciardini uit 1567 met de zone tussen Muide en Dampoort bovenaan de kaart (©Cartesius)

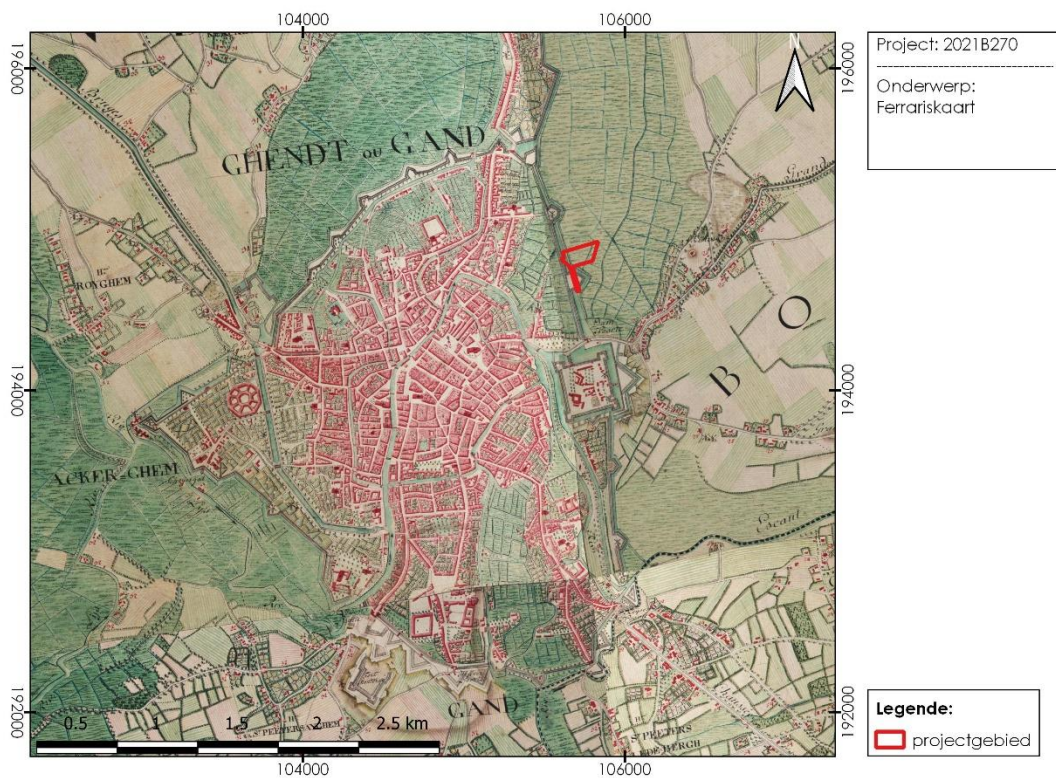
Figuur 21: kaart van de zone tussen de Muide (links) en Dampoort (rechts) uit 1571 (©Cartesius)

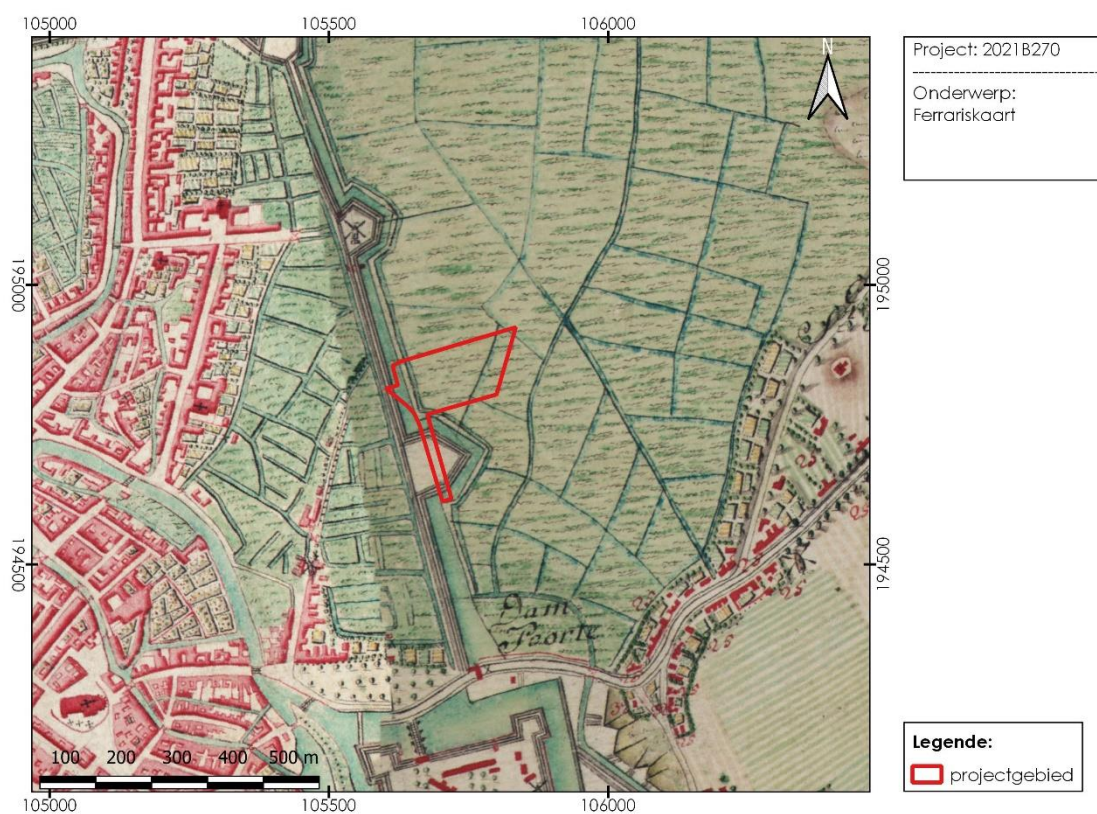
Figuur 22: kaart van de zone tussen dampoort (links) en de muide (rechts) van Liévin Cruyl uit 1678 (© Cartesius).

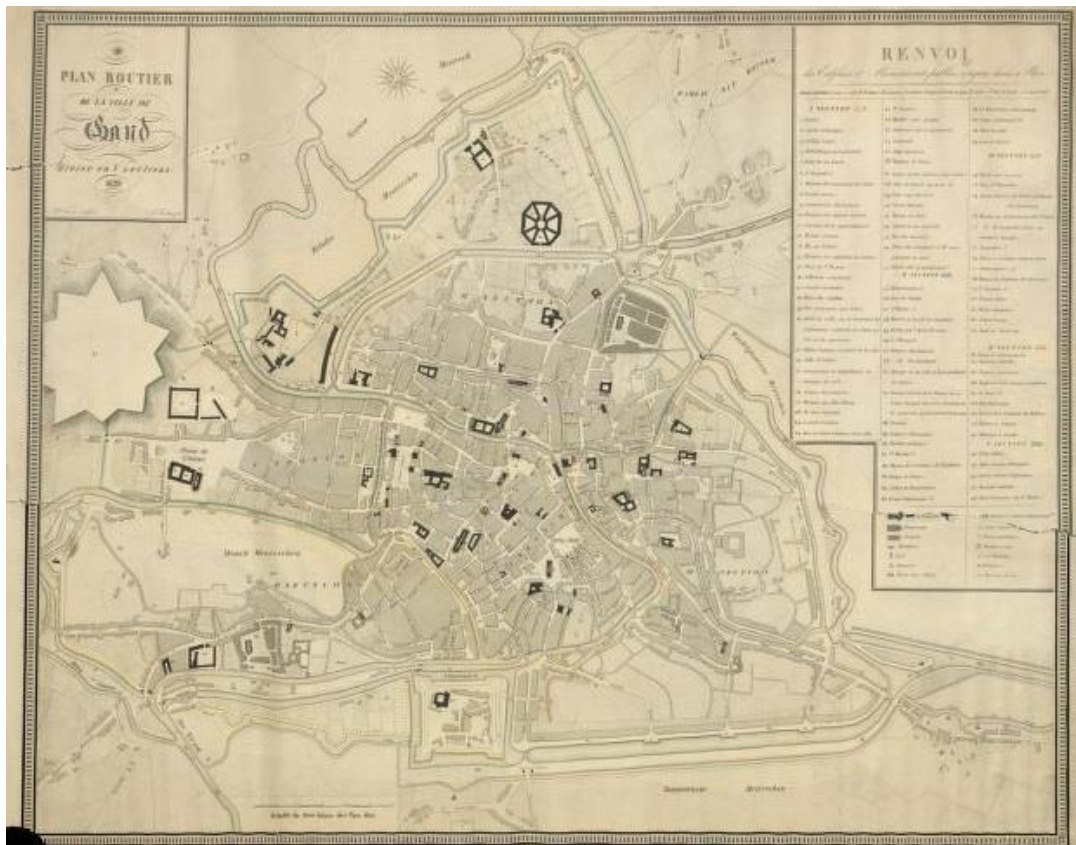
Figuur 23: plan van Gent door Ignace-Balthasar Malfeson uit 1756 met de inundatiezone buiten de versterking tussen de muide (onderaan links) en dampoort (midden) (©Cartesius).

Figuur 24: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).

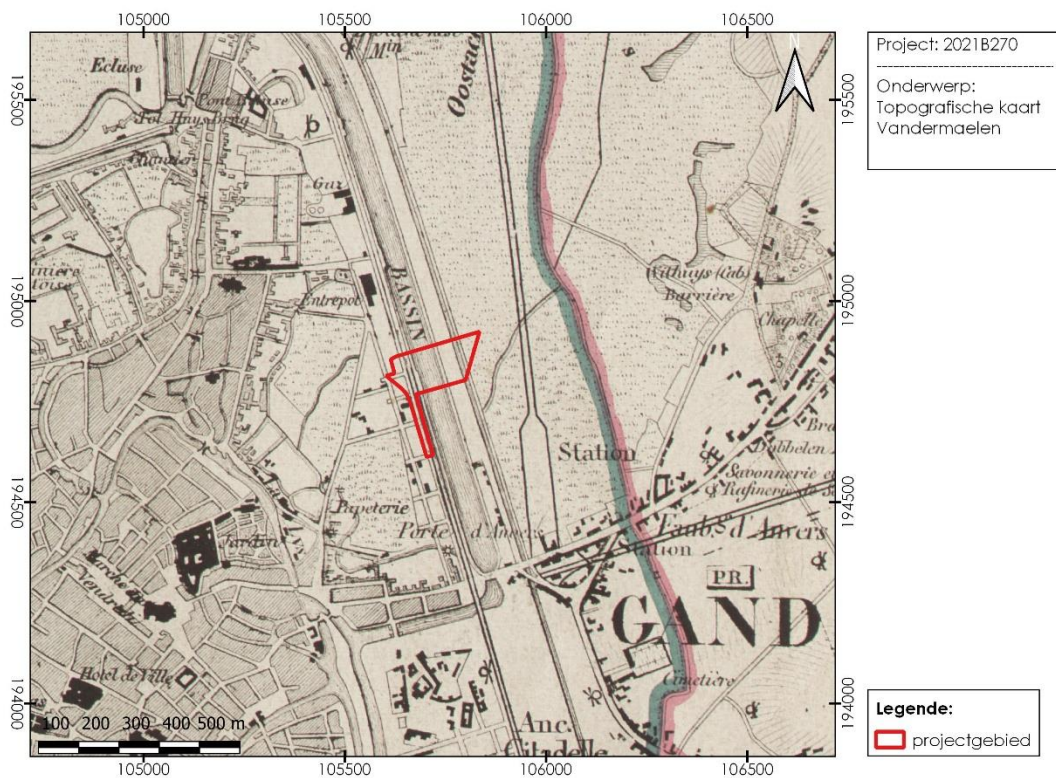
Figuur 25: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) detail met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).

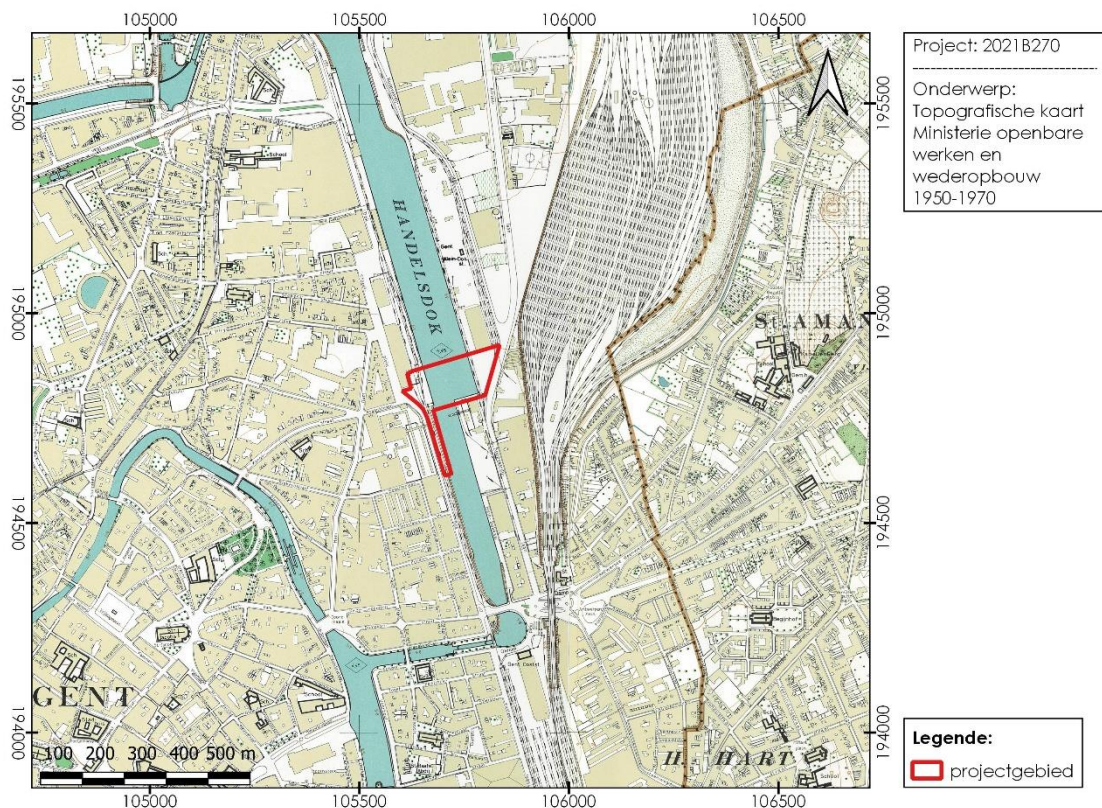
Figuur 26: kaart van Gent uit 1829 met aanduiding van het Handelsdok tussen de Dampoort en Muide (onderaan de kaart) (© Cartesius)

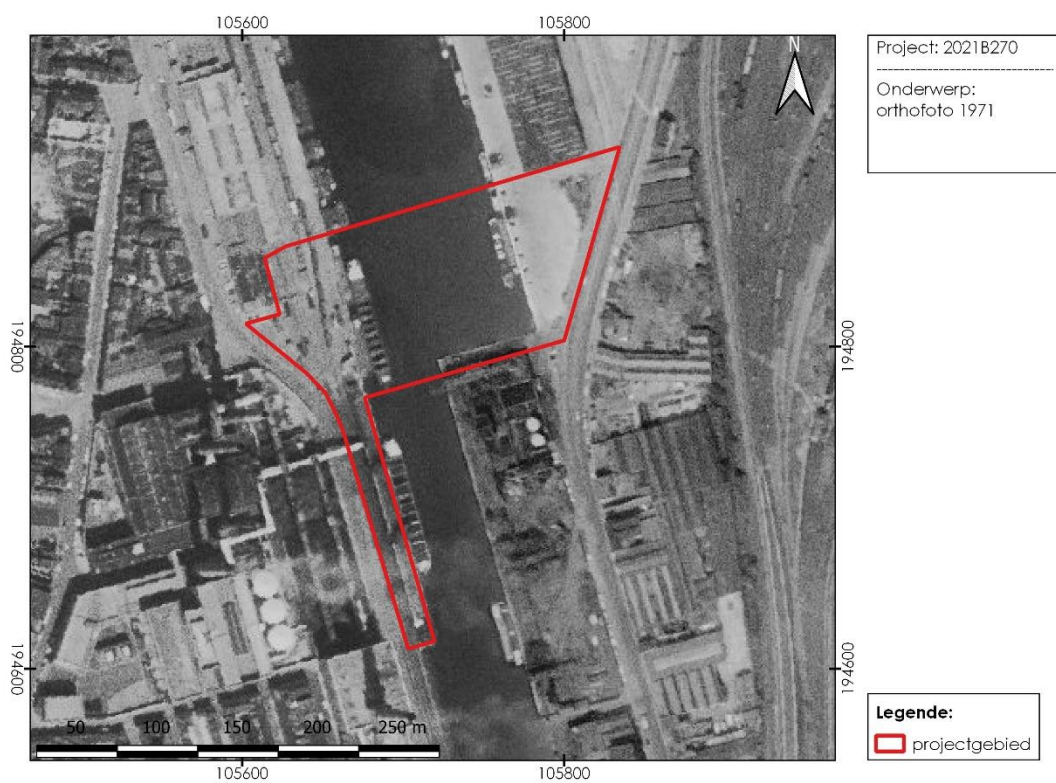
Figuur 27: kaart uit 1829 van de zone tussen de Dampoort (centraal) en de Muide (bovenaan) met aanduiding van het handelsdok (© Cartesius)

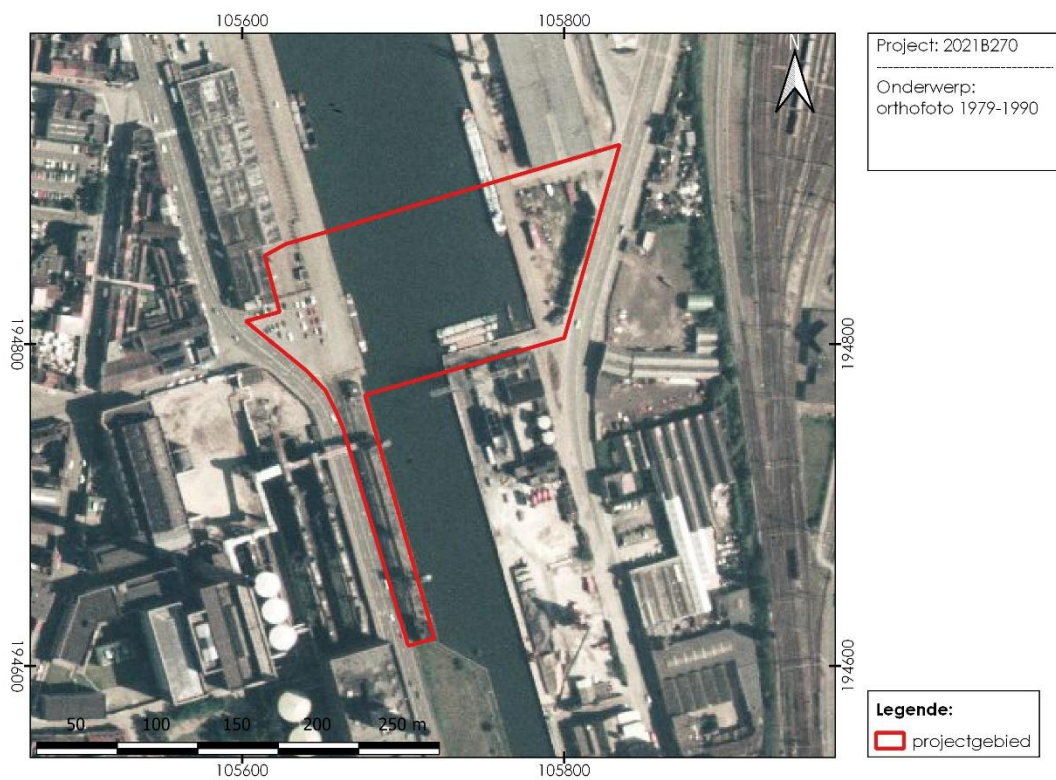
Figuur 28: Uitsnede topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

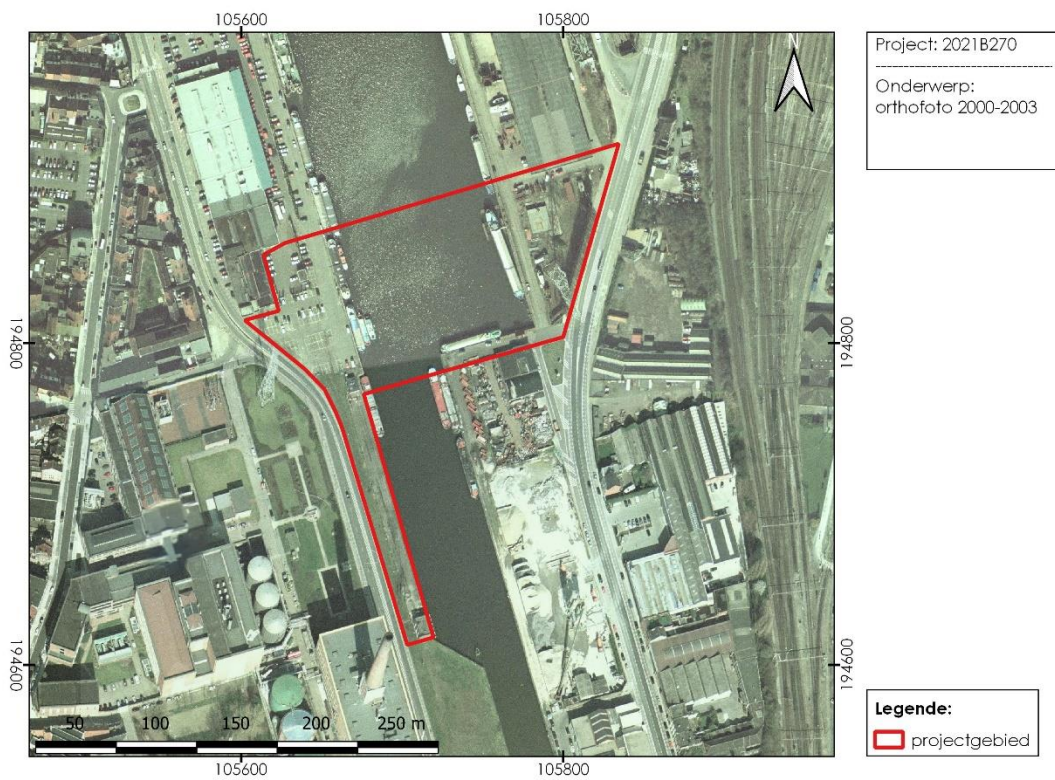
Figuur 29: Topografische kaart van het ministerie van Openbare werken en wederopbouw 1950-1970 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt)

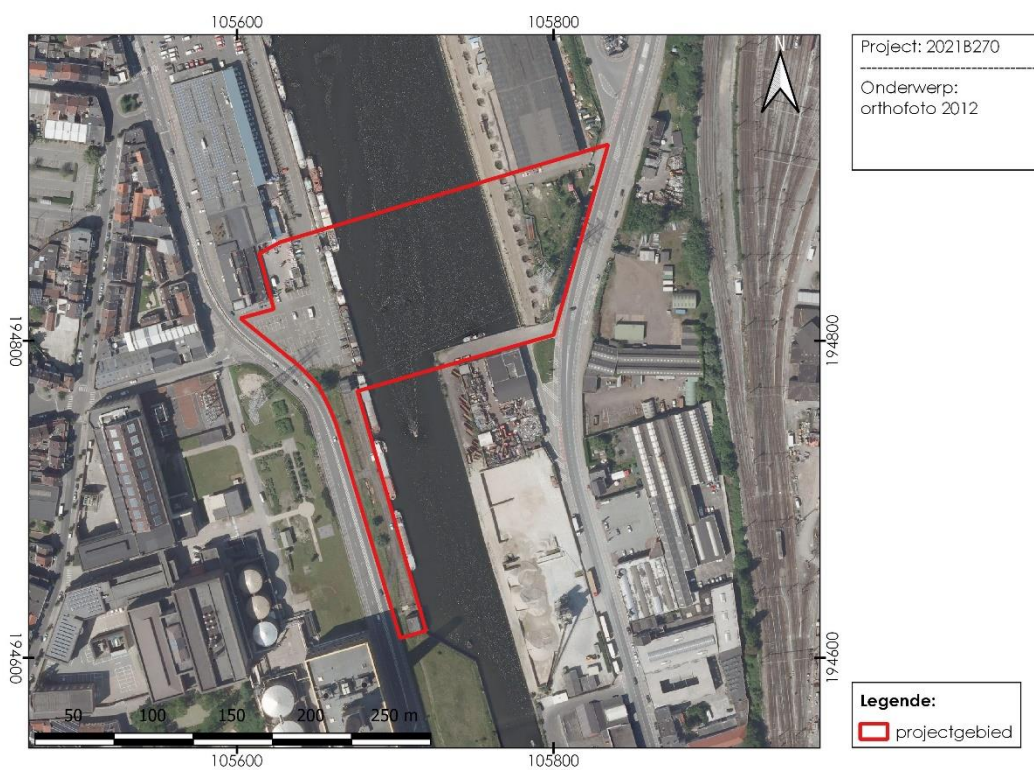
Figuur 30: Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

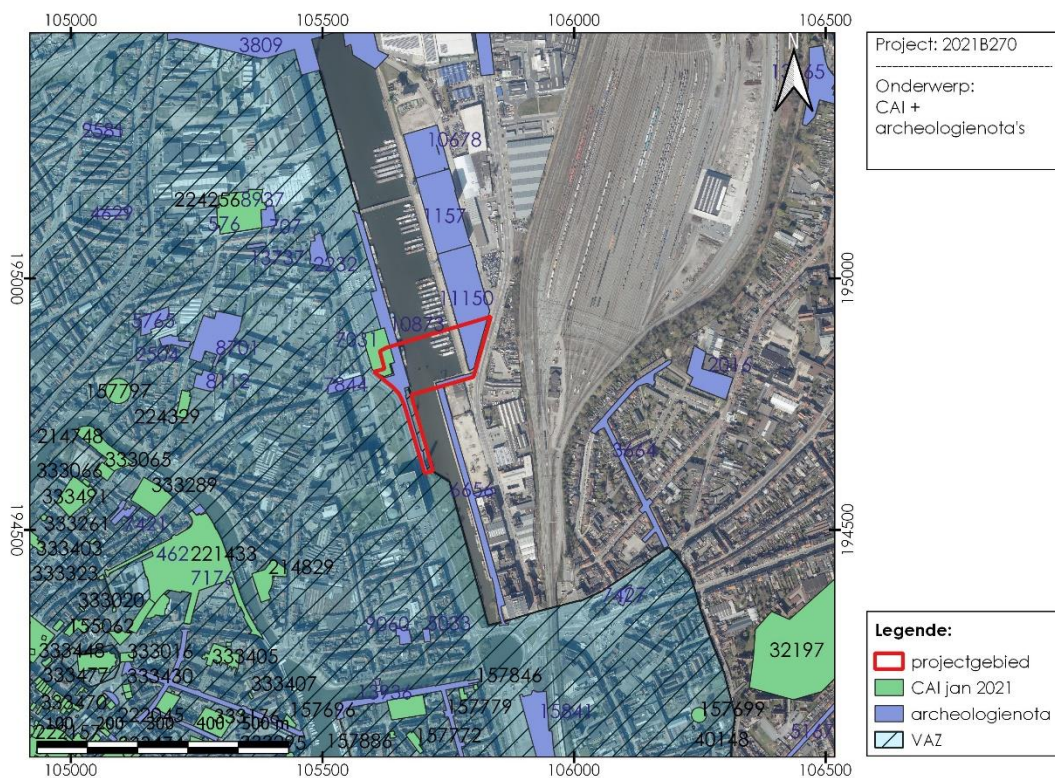
Figuur 31: Orthofoto genomen in de periode 1979-1990 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 32: Orthofoto genomen in de periode 2000-2003 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 33: Orthofoto genomen in de periode 2012 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).

Figuur 34: Projectie CAI-locaties en archeologienota's in de omgeving van het projectgebied t.o.v. een recente orthofoto (© CAI en Geopunt).

1.2.3 Archeologische situering

Het projectgebied bevindt zich gedeeltelijk in een vastgestelde archeologische zone, nl. de historische stadskern van Gent. Recent zijn enkele archeologienota's voor werkzaamheden op het projectgebied aangeleverd (fig. 34).

Een eerste archeologienota werd aangeleverd bij de ontwikkeling van de oude site van Bpost langs het handelsdok (ID 537). Slechts een klein deel van de werkzaamheden bevindt zich buiten de zone waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt. In deze zone bevond zich in de 16de eeuw de Spaanse stadsomwalling en het was op basis van het bureauonderzoek onduidelijk of het bodemarchief hier bewaard bleef. Er werd dan ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (Archeologienota ID 7031/CAI-ID 224420). Hierbij kon de aanwezigheid van de heel brede vestinggracht vastgesteld worden, de wal lag meer naar het westen. Aangezien er bij verder onderzoek weinig tot geen extra kenniswinst zou zijn, werd een vrijgave geadviseerd.

Bij de heraanleg en rioleringswerken van zowel de Kleindokkaai (ID 6656) als de Handelsdokkaai (ID 10873) werd een archeologienota met beperkte samenstelling aangeleverd waarbij vastgesteld werd dat de werkzaamheden plaatsvinden in een verstoorde bodem en/of recente ophoging, waardoor een vrijgave werd geadviseerd. Ook de geplande werkzaamheden bij de ontwikkeling van "De Nieuwe Dokken Zuidveld" vinden plaats in een verstoorde bodem, waardoor een vrijgave geadviseerd werd (ID 11150).

Het mag niet verbazen dat vooral binnen de historische stadskern van Gent al heel wat archeologisch onderzoek plaatsvond. In een straal van 1km rond het projectgebied staan in totaal 113 meldingen in de CAI aangeduid (fig. 34, tabel 1-2). Het gaat hierbij voornamelijk om meldingen uit opgravingen (34%) en evaluerend terreinonderzoek (25%), aangevuld met veldkartering (15%), vooronderzoek met ingreep in de bodem (10%) en in mindere mate erfgoedonderzoek en toevalsvondsten (beide 7%). Het overgrote deel van de meldingen wordt in de middeleeuwen (56%) of later (32%) gedateerd, maar ook uit de Romeinse periode konden sporen en vondsten herkend worden. Vondsten uit het Neolithicum komen voor, maar zijn eerder zeldzaam.

Zowel binnen de historische stadskern als in de omgeving van de "Oude Dokken" zijn recent meerdere archeologienota's en nota's aangeleverd (fig. 34, tabel 3). Het gaat in totaal om 54 individuele ID's gelinkt aan 46 verschillende projecten. Bij 29 projecten (63%) werd meteen na het bureauonderzoek een vrijgave geadviseerd. Bij 1 project werd nog een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd vooraleer het terrein vrij te geven. Voor 13 projecten (28%) werd een uitgesteld vooronderzoek via proefsleuven of -putten geadviseerd. Hiervan werden er al 7 uitgevoerd en 4 daarvan leidden naar een opgraving. Bij 3 bureauonderzoeken werd rechtstreeks een opgraving geadviseerd en bij 1 bureauonderzoek luidde het advies zowel uitgesteld vooronderzoek als opgraving.

Datering	erfgoedonderzoek	evaluerend terreinonderzoek	historische studie	opgraving	toevalsvondst	veldkartering	vooronderzoek met ingreep in de bodem	TOTAAL
neolithicum				1				1
neolithicum, romeins, vroege middeleeuwen, volle middeleeuwen, 16de eeuw, 17de eeuw, 18de eeuw				1				1
romeins	1							1
romeins, vroege middeleeuwen, late middeleeuwen				1				1
romeins, volle middeleeuwen				3				3
romeins, volle middeleeuwen, late middeleeuwen				1				1
romeins, late middeleeuwen							1	1
romeins, 19de eeuw				1				1
middeleeuwen		2		1		1		4
middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd				1			1	2
vroege middeleeuwen					1			1
vroege middeleeuwen, volle middeleeuwen				1				1
vroege middeleeuwen, late middeleeuwen	1							1
volle middeleeuwen		2		8	1	7	1	19
volle middeleeuwen, late middeleeuwen				5				5
volle middeleeuwen, late middeleeuwen				1				1
volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd		1		3				4
volle middeleeuwen, 17de eeuw				1				1
late middeleeuwen	1	6	1	3	3	7	1	22
late middeleeuwen, nieuwe tijd				1				1
late middeleeuwen, 19de eeuw				1			1	2
nieuwe tijd		1					2	3
nieuwe tijd, nieuwste tijd							2	2
nieuwste tijd		1						1
16de eeuw	2	3		1		1	1	8
17de eeuw	1			1		1		3
18de eeuw		3		1	3			7
19de eeuw		6		1	1			8
19de eeuw, 20ste eeuw							1	1
20ste eeuw	1	1					1	3
onbekend	1	2						3
TOTAAL	8	28	1	38	9	17	12	113

Tabel 1: overzicht CAI-meldingen per type onderzoek en datering in een straal van 1km rond het projectgebied

Tabel 2: oplijsting van alle CAI-meldingen in een straal van 1km rond het projectgebied

WO_ID	NAAM	LOCATIE	Type onderzoek	Datering
32197	Begijnhof	Sint-Amandsberg (Gent)	Erfgoedonderzoek	romeins
40148	Wasstraat I	Wasstraat (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	18de eeuw
151094	Gandastraat 5 (Abdijkerk Sint-Baafsabdij)	Gandastraat 5 (Gent)	Opgraving	romeins, volle middeleeuwen
151199	Gandastraat 7-9	Gandastraat 7-9 (Gent)	Opgraving	romeins, volle middeleeuwen
151215	Rodelijvenkensstraat I	Rodelijvenkensstraat (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
151341	Kapellenberg / Sint-Amanduskapel	Visitatiestraat (Gent)	Opgraving	18de eeuw
152084	Sint-Baafsabdij	Gandastraat (Gent)	Opgraving	neolithicum, romeins, vroege middeleeuwen, volle middeleeuwen, 16de eeuw, 17de eeuw, 18de eeuw
152132	Nieuwe Beestenmarkt I	Nieuwe Beestenmarkt (Gent)	Opgraving	vroege middeleeuwen, volle middeleeuwen
155062	Beverhoutplein I	Beverhoutplein I (Gent)	Erfgoedonderzoek	17de eeuw
157521	Volmolenstraat 29	Volmolenstraat 29 (Gent)	Opgraving	19de eeuw
157696	Volmolenstraat I	Volmolenstraat (Gent)	Toevalsvondst	19de eeuw
157699	Wasstraat II	Wasstraat (Gent)	Toevalsvondst	18de eeuw
157710	Brouwerij Sint-Baafsabdij	Prooststraat (Gent)	Opgraving	romeins, volle middeleeuwen
157748	Gandastraat I	Gandastraat (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
157766	Fratersplein 7	Fratersplein 7 (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	nieuwe tijd
157768	Sint-Machariusstraat / Spanjaardstraat	Sint-Machariusstraat, Spanjaardstraat (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
157772	Buitenhof / Lucas Munichstraat	Buitenhof, Lucas Munichstraat (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	late middeleeuwen
157779	Schoolkaai 35	Schoolkaai 35 (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	16de eeuw
157784	Nieuwe Beestenmarkt - Slachthuisstraat	Nieuwe Beestenmarkt, Slachthuisstraat (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	romeins, late middeleeuwen
157797	Sint-Jacobsgodshuis	Jakob van Caeneghemstraat (Gent)	historische studie	late middeleeuwen
157818	Spanjaardstraat I	Spanjaardstraat (Gent)	Opgraving	romeins, 19de eeuw
157828	Fratersplein 9	Fratersplein 9 (Gent)	Erfgoedonderzoek	vroege middeleeuwen, late middeleeuwen

157830	Gouverneurswoning	Prooststraat (Gent)	Opgraving	romeins, vroege middeleeuwen, late middeleeuwen
157846	Kasteellaan II	Kasteellaan (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	16de eeuw
157855	Schoolkaai I	Schoolkaai (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	16de eeuw
157868	Geuzenberg I	Geuzenberg (Gent)	Opgraving	neolithicum
157875	Spaanskasteelplein I	Spaanskasteelplein (Gent)	Opgraving	romeins, volle middeleeuwen, late middeleeuwen
157886	Sint-Machariusstraat 5	Sint-Machariusstraat 5 (Gent)	Toevalsvondst	vroege middeleeuwen
159913	Oude Beestenmarkt I	Oude Beestenmarkt (Gent)	Opgraving	middeleeuwen
160571	Bij Sint-Jacobs 16	Bij Sint-Jacobs 16 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
160711	Steendam - IJkmeesterstraat	Steendam (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
210826	Sleepstraat	Sleepstraat (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	nieuwe tijd
211639	Wijzemanstraat I	Wijzemanstraat (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd
214747	bibliotheekstraat	bibliotheekstraat (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd
214748	Minnemeers	Minnemeers (Gent)	Opgraving	late middeleeuwen, nieuwe tijd
214829	Blekersdijk	Blekersdijk (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	nieuwe tijd, nieuwste tijd
221433	Baudelohof	Bibliotheekstraat (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd
222045	Oude Schaapmarkt	Oude Schaapmarkt 20-22 (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	volle middeleeuwen
224256	Dok-Noord	Doornzelestraat (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	20ste eeuw
224329	Nieuwland I	Nieuwland (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	19de eeuw, 20ste eeuw
224420	Handelsdok West Fase 1	Stapelplaats (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	nieuwe tijd, nieuwste tijd
333002	Ridderstraat (DCZSA03)	Ridderstraat (Gent)	Opgraving	late middeleeuwen
333011	Belfortstraat (DCZSA12)	Belfortstraat (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
333012	Belfortstraat (DCZSA13)	Belfortstraat (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333016	Bij Sint-Jacobs (DCZSA17)	Bij Sint-Jacobs (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	middeleeuwen
333017	Bij Sint-Jacobs (DCZSA18)	Bij Sint-Jacobs (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	middeleeuwen
333018	Bij Sint-Jacobs (DCZSA19)	Bij Sint-Jacobs (Gent)	Erfgoedonderzoek	16de eeuw
333019	Bij Sint-Jacobs (DCZSA20)	Bij Sint-Jacobs (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	nieuwste tijd

333020	Bibliotheekstraat (DCZSA21)	Bibliotheekstraat (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd
333021	Parochiekerk Sint-Jacobs (DCZSA22)	Bij Sint-Jacobs (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333042	Drongenhof (DCZSA43)	Drongenhof (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen
333043	Drongenhof-Kapel (DCZSA44)	Drongenhof (Gent)	Opgraving	17de eeuw
333044	Drongenhof (DCZSA45)	Drongenhof (Gent)	Opgraving	late middeleeuwen
333056	Gildestraat 23 (DCZSA57)	Gildestraat 23 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	20ste eeuw
333057	Binnenplein St-Lievensinstituut (DCZSA58)	Gildestraat (Gent)	Erfgoedonderzoek	onbekend
333065	Goudstraat 18-20 (DCZSA66)	Goudstraat 18-20 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen, nieuwe tijd
333066	Willem de Beersteeg (DCZSA67)	Willem de Beersteeg (Gent)	Erfgoedonderzoek	16de eeuw
333067	Goudstraat 12 (DCZSA70)	Goudstraat 12 (Gent)	Toevalsvondst	late middeleeuwen
333171	Kaatsspelplein 1 (DCZSA172)	Kaatsspelplein (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	nieuwe tijd
333176	Houtbriel 23-25 (DCZSA177)	Kalvermarkt 6 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, 17de eeuw
333178	Kammerstraat 10 (DCZSA179)	Kammerstraat 10 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333179	Kammerstraat 12-16 (DCZSA180)	Kammerstraat 12-16 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333180	Kammerstraat 18 (DCZSA181)	Kammerstraat 18 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333181	Kammerstraat 22 (DCZSA182)	Kammerstraat 22 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333182	Kammerstraat 2 (DCZSA183)	Kammerstraat 2 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333184	Kammerstraat (DCZSA185)	Kammerstraat (Gent)	Veldkartering	17de eeuw
333207	Koningstraat 12 (DCZSA208)	Koningstraat 12 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333208	Koningstraat 16 (DCZSA209)	Koningstraat 16 (Gent)	Toevalsvondst	volle middeleeuwen
333209	Koningstraat 18 (DCZSA210)	Koningstraat 18 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333261	Kromme wal (DCZSA262)	Kromme wal (Gent)	Toevalsvondst	late middeleeuwen
333289	Minnemeers (DCZSA290)	Minnemeers (Gent)	Opgraving	late middeleeuwen, 19de eeuw
333295	Nieuwbrugkaai (DCZSA296)	Nieuwbrugkaai (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	volle middeleeuwen
333296	Nieuwpoort (DCZSA297)	Nieuwpoort (Gent)	Toevalsvondst	18de eeuw
333319	Ottogracht (DCZSA320)	Ottogracht (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	onbekend

333320	Ottogracht (DCZSA321)	Ottogracht (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	onbekend
333321	Ottogracht (DCZSA322)	Ottogracht (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333322	Ottogracht (DCZSA323)	Ottogracht (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333323	Ottogracht (DCZSA324)	Ottogracht (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333324	Ottogracht 26 (DCZSA325)	Ottogracht 26 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	18de eeuw
333325	Oudburg 19 (DCZSA326)	Oudburg 19 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen
333327	Oudburg 64 (DCZSA328)	Oudburg 64 (Gent)	Veldkartering	16de eeuw
333328	Oudburg 21 (DCZSA329)	Oudburg 21 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen
333367	Ridderstraat (DCZSA368)	Ridderstraat (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333402	Sluizeken 33 (DCZSA403)	Sluizeken 33 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333403	Speldenstraat 1 (DCZSA404)	Speldenstraat 1 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	late middeleeuwen
333404	Steendam (DCZSA405)	Steendam (Gent)	Erfgoedonderzoek	20ste eeuw
333405	Steendam (DCZSA406)	Steendam (Gent)	Toevalsvondst	late middeleeuwen
333407	Tussen 't Pas 1 (DCZSA408)	Tussen 't Pas 1 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	16de eeuw
333408	Tussen 't Pas (DCZSA409)	Tussen 't Pas (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333427	Vlasmarkt 13-14 (DCZSA428)	Vlasmarkt 13-14 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	volle middeleeuwen
333428	Vlasmarkt 17 (DCZSA429)	Vlasmarkt 17 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333429	Vlasmarkt (DCZSA430)	Vlasmarkt (Gent)	Veldkartering	middeleeuwen
333430	Vlasmarkt 3-5 (DCZSA431)	Vlasmarkt 3-5 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333437	Vrijdagmarkt 9 (DCZSA438)	Vrijdagmarkt 9 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333438	Lakenmetershuis (DCZSA439)	Vrijdagmarkt 25 (Gent)	Veldkartering	volle middeleeuwen
333440	Vrijdagmarkt (DCZSA441)	Vrijdagmarkt (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333441	Vrijdagmarkt (DCZSA442)	Vrijdagmarkt (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333442	Vrijdagmarkt (DCZSA443)	Vrijdagmarkt (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen
333448	Vrijdagmarkt (DCZSA449)	Vrijdagmarkt (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen
333449	Waaistraat 1-3 (DCZSA450)	Waaistraat 1-3 (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen

333452	Wolfstraat 11 (DCZSA453)	Wolfstraat 11 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	18de eeuw
333462	Het Toreken (DCZSA463)	Vrijdagmarkt 33-35 (Gent)	Opgraving	late middeleeuwen
333473	Vlasmarkt 6 (DCZSA474)	Vlasmarkt 6 (Gent)	Toevalsvondst	18de eeuw
333474	Baasteeg (DCZSA475)	Baasteeg (Gent)	Opgraving	volle middeleeuwen, late middeleeuwen
333477	Kammerstraat 6 (DCZSA478)	Kammerstraat 6 (Gent)	Erfgoedonderzoek	late middeleeuwen
333478	Kammerstraat 8 (DCZSA479)	Kammerstraat 8 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333479	Kammerstraat 20 (DCZSA480)	Kammerstraat 20 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333481	Kammerstraat 4 (DCZSA482)	Kammerstraat 4 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333486	Sluizeken 30 (DCZSA487)	Sluizeken 30 (Gent)	evaluerend terreinonderzoek	19de eeuw
333491	Goudstraat 5 (DCZSA492)	Goudstraat 5 (Gent)	Veldkartering	late middeleeuwen
333543	Van Eyck-zwembad (DCZSA544)	Veermankaai (Gent)	Opgraving	16de eeuw
980563	Gent Nieuwland 54	Nieuwland 54 (Gent)	vooronderzoek met ingreep in de bodem	late middeleeuwen, 19de eeuw
980941	Koningstraat 16	Koningstraat 16 (Gent)	Opgraving	middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd

Tabel 3: Archeologienota's en nota's in een straal van 1km rond het projectgebied

ID	naam	type	datum	onderzoek	Maatregelen
462	Vooronderzoek_Gent_Gent, Bibliotheekstraat, Baudelohof	archeologienota	5/09/2016	BO	uitgesteld vooronderzoek
7176	Vooronderzoek_Gent_Gent, Bibliotheekstraat, Baudelohof	nota	23/04/2018	PS/PP	Opgraving
537	Vooronderzoek_Gent_Gent Handelsdok West Fase 1	archeologienota	14/09/2016	BO	uitgesteld vooronderzoek
7031	Vooronderzoek_Gent_Gent Handelsdok West Fase 1	nota	5/04/2018	PS/PP	Geen
576	Vooronderzoek_Gent_Dok-Noord	archeologienota	21/09/2016	BO	uitgesteld vooronderzoek
8937	Vooronderzoek_Gent_Dok-Noord	nota	14/10/2018	PS/PP	Geen
707	Vooronderzoek_Gent_Doorzelestraat	archeologienota	6/10/2016	BO	uitgesteld vooronderzoek
736	Vooronderzoek_Gent_Koningstraat	archeologienota	11/10/2016	BO	Opgraving

778	Vooronderzoek_Gent_Tichelrei	archeologienota	17/10/2016	BO	Geen
872	Vooronderzoek_Gent_Houtdok, Wijkpark Koopvaardijlaan	archeologienota	26/10/2016	BO	Geen
1010	Vooronderzoek_Gent_Gent-Dampoort - fietstunnel	archeologienota	15/12/2016	BO	Geen
1157	Vooronderzoek_Gent_Gent - Nieuwe Dokken	archeologienota	25/11/2016	BO	Geen
1643	Vooronderzoek_Gent_Gent Oude Schaaapmarkt	archeologienota	12/01/2017	BO	uitgesteld vooronderzoek
6923	Vooronderzoek_Gent_Gent Oude Schaaapmarkt	nota	26/03/2018	PS/PP	Opgraving
2016	Vooronderzoek_Gent_Halvemaanstraat	archeologienota	6/02/2017	BO	Geen
2232	Vooronderzoek_Gent_Stapelplein	archeologienota	20/02/2017	BO	Geen
2504	Vooronderzoek_Gent_Gent Nieuwland 57-59	archeologienota	13/03/2017	BO	Geen
2581	Vooronderzoek_Gent_Tolhuislaan	archeologienota	17/03/2017	BO	Geen
3279	Vooronderzoek_Gent_Halvemaanstraat	archeologienota	11/05/2017	BO	Geen
3664	Vooronderzoek_Gent_Gent, Spitaalpoortstraat/Serafijnstraat	archeologienota	7/06/2017	BO	Opgraving
3809	Vooronderzoek_Gent_Verapazbrug	archeologienota	16/06/2017	BO	Geen
4201	Vooronderzoek_Gent_Gent Oudevest	archeologienota	17/07/2017	BO	Geen
4347	Vooronderzoek_Gent_Nieuwland	archeologienota	3/08/2017	BO	uitgesteld vooronderzoek
4629	Vooronderzoek_Gent_Meerhem	archeologienota	31/08/2017	BO	Geen
4852	Vooronderzoek_Gent_Gent, Bibliotheekstraat, Baudelohof	archeologienota	22/09/2017	BO	uitgesteld vooronderzoek
7176	Vooronderzoek_Gent_Gent, Bibliotheekstraat, Baudelohof	nota	14/05/2018	PS/PP	Opgraving
5033	Vooronderzoek_Gent_Gent Dampoortstraat 83-87	archeologienota	10/10/2017	BO	Geen
5765	Vooronderzoek_Gent_Gent, Huidvetterken, buurtparking	archeologienota	12/12/2017	BO	Geen
6656	Vooronderzoek_Gent_Gent, Kleindokkaai	archeologienota	28/02/2018	BO	Geen
7351	Vooronderzoek_Gent_Nieuwland	archeologienota	11/05/2018	BO	uitgesteld vooronderzoek
8943	Vooronderzoek_Gent_Nieuwland	nota	15/10/2018	PS/PP	Geen
7421	Vooronderzoek_Gent_Gent Oudevest	archeologienota	18/05/2018	BO	uitgesteld vooronderzoek
7427	Vooronderzoek_Gent_Gent Pilonstraat	archeologienota	22/05/2018	BO	Geen
7844	Vooronderzoek_Gent_Kraankindersstraat	archeologienota	26/06/2018	BO	Uitgesteld vooronderzoek

8112	Vooronderzoek_Gent_Gent Bomstraat 12	archeologienota	13/07/2018	BO	Geen
8701	Vooronderzoek_Gent_Nieuwland	archeologienota	20/09/2018	BO	uitgesteld vooronderzoek
15627	Vooronderzoek_Gent_Nieuwland	nota	24/07/2020	PS/PP	Opgraving
9060	Vooronderzoek_Gent_Dampoortstraat	archeologienota	25/10/2018	BO	Geen
9476	Vooronderzoek_Gent_Gent, Vlasmarkt	archeologienota	14/01/2019	BO	Geen
9929	Vooronderzoek_Gent_Sint-Amandsberg, Verkortingstraat	archeologienota	17/01/2019	BO	Geen
10678	Vooronderzoek_Gent_Noordveld	archeologienota	26/03/2019	BO	Geen
10873	Vooronderzoek_Gent_Gent, Handelsdokkaai	archeologienota	11/04/2019	BO	Geen
11150	Vooronderzoek_Gent_De Nieuwe Dokken Gent Zuidveld	archeologienota	10/05/2019	BO	Geen
12278	Vooronderzoek_Gent_Keizer Karelstraat	archeologienota	9/09/2019	BO	Geen
13165	Vooronderzoek_Gent_Visitatiestraat 129-133	archeologienota	29/11/2019	BO	uitgesteld vooronderzoek
16884	Vooronderzoek_Gent_Visitatiestraat 129-134	nota	19/12/2020	BO/LB	Geen
13737	Vooronderzoek_Gent_Doorstraat - Logstraat	archeologienota	28/01/2020	BO	Geen
13912	Vooronderzoek_Gent_Gent, Veermanplein	archeologienota	12/02/2020	BO	Geen
13936	Vooronderzoek_Gent_Gent, Cluster Kazemattenstraat	archeologienota	12/02/2020	BO	uitgesteld vooronderzoek + opgraving
14242	Vooronderzoek_Gent_Bouwproject Voorhoutkaai	archeologienota	12/03/2020	BO	uitgesteld vooronderzoek
14381	Vooronderzoek_Gent_Stapelplein	archeologienota	26/03/2020	BO	Geen
14670	Vooronderzoek_Gent_Gent Dok-Noord 15	archeologienota	24/04/2020	BO	Geen
15283	Vooronderzoek_Gent_Gent, Cluster Nieuwpoort	archeologienota	24/06/2020	BO	Opgraving
15841	Vooronderzoek_Gent_Station Dampoort	archeologienota	20/08/2020	BO	Geen

1.2.4 Interpretatie – datering onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied bevindt zich ter hoogte van de handelsdokkaai, de Schipperskaai en de Kleindokkaai aan het Handelsdok in het uiterste oosten van de historische kern van Gent.

De stad Gent heeft haar ontstaan te danken aan een uiterst gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Vondsten uit de prehistorie zijn zeer schaars in de ruime omgeving. Door archeologisch onderzoek werd het bestaan van een belangrijke Gallo-Romeinse vicus aangetoond, die minstens gedurende drie eeuwen ononderbroken bewoond werd.

De middeleeuwse geschiedenis van de stad gaat terug op de stichting van 2 abdijen in de 7de eeuw waarond bewoningskernen ontstonden. Vanaf de 10de eeuw zal de stad beginnen groeien en rond 1100 werd een eerste versterking opgericht. Door verdere groei en annexatie van gronden buiten deze muren wordt in de 13de-14de eeuw een 2de versterking ingericht die geen aaneengesloten omheining vormde. Men rekende immers op de moerassige gronden rond de stad die door de bouw van sluizen bij eventuele aanvallen onder water konden gezet worden.

De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de godsdienstoorlogen. In deze periode werd een nieuwe gebastioneerde omheining rond Gent aangelegd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de tweede omheining maar in het oosten kwam men dichterbij de stad. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren tot het einde van de 18de eeuw.

Het projectgebied zelf wordt vanaf de 13de eeuw in de stad opgenomen als een nattere, onbewoonde zone tussen de muide (N) en Dampoort (Z). Op basis van historische kaarten kan vermoed worden dat dit ook het geval blijft tot wanneer het projectgebied opgenomen wordt in de 16de-eeuwse stadsomwalling. Deze versterkingen worden vanaf het einde van de 18de eeuw geleidelijk aan afgebroken.

In het 2de kwart van de 19de eeuw zal de directe omgeving van het projectgebied grote wijzigingen ondergaan, wanneer onder Willem I de grondslag gelegd werd van de Gentse zeehaven. Er wordt gestart met het graven van het zeekanaal Gent-Terneuzen en door de uitbouw van de haveninfrastructuur verschoof de industrie geleidelijk naar het noordelijke stadsgedeelte. Het Handelsdok wordt in 1827-1828 op het projectgebied aangelegd. Het handelsdok wordt op het einde van de 19de eeuw-begin 20ste eeuw ter hoogte van het projectgebied een eerste keer verbreed en tegen 1939 is het handelsdok verder verbreed tot zijn huidige vorm. Tot het einde van de 20ste eeuw blijft het handelsdok in gebruik als deel van de Gentse haven.

In 2004 werd gestart met de voorbereiding van een stadsvernieuwingproject om het gebied van de Oude dokken om te vormen tot een gloednieuw stadsdeel. De eerste werken vonden plaats in 2010. Op en rond het projectgebied zelf werden reeds volgende werken uitgevoerd: renovatie oostelijk deel Handelsdok met verlaging kaai en nieuwe aanlegsteigers voor woonboten (2011-2013), heraanleg Schipperskaai (2015-2016), heraanleg Kleindokkaai (2019-2020) en heraanleg Handelsdokkaai (gestart in november 2020).

1.2.5 *Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed*

De geplande werkzaamheden bij de bouw van de Matadibrug hebben slechts een beperkte invloed op het bodemarchief. Zowel de plaatsing van 5 brugpijlers als de aanhechting van de brug aan de bestaande kaaimuren zijn zeer beperkt in oppervlakte. Ook de aanleg van een rioleringsbuis van 5m lengte voor de afvoer van hemelwater heeft een zeer beperkte oppervlakte.

Bovendien vinden al deze werkzaamheden plaats in een reeds verstoorde bodem. De brugpijlers worden geplaatst in het Handelsdok zelf dat in de 19de eeuw uitgegraven werd ter hoogte van de 16de-eeuwse stadsgracht en in de 20ste eeuw meermaals verbreed en verdiept werd. De kaaien aan beide zijden van het dok dateren eveneens uit de 19de en 20ste eeuw. De oostelijke kaaimuur werd recent volledig gerestaureerd en de kaaien zelf zijn of worden op dit moment volledig heraangelegd. Voor al deze recente werkzaamheden werden archeologienota's aangeleverd waarbij een vrijgave werd geadviseerd. Ook bij de huidige geplande werkzaamheden kan aldus een vrijgave geadviseerd worden.

BIBLIOGRAFIE

Literatuur:

/

Kaartmateriaal:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, Graaf de Ferraris [1771-1778] kaartblad 58
- Atlas der Buurtwegen
- Popp-kaart
- Topografische kaart van Vandermaelen [1846 – 1854]

Digitale bronnen:

- www.geopunt.be
- <https://dov.vlaanderen.be>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://cartesius.be>

BIJLAGE

Figurenlijst:

Figuur 1: Lokalisering projectgebied t.o.v. provinciegrenzen (archeoregio's).....	4
Figuur 2: Lokalisatie projectgebied t.o.v. de topografische kaart.....	5
Figuur 3: Projectie van het projectgebied op een recente (2020) orthofoto (© GDI Vlaanderen).....	5
Figuur 4: Projectie projectgebied t.o.v. het GRB-bestand (© Geopunt).....	6
Figuur 5: werkzaamheden op het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (© Geopunt).....	6
Figuur 6: inplantingsplan Matadibrug.....	8
Figuur 7: doorsnede Matadibrug.....	9
Figuur 8: dwarsdoorsnedes ter hoogte van respectievelijk pijlers 1+2 en 3+4+5.....	10
Figuur 9: doorsnede kant Handelsdokkaai.....	11
Figuur 10: doorsnede kant Schipperskaai.....	12
Figuur 11: perspectieftekening Matadibrug.....	13
Figuur 12: archeologisch onderzoek in de nabije omgeving van het projectgebied aangeduid op het GRB-bestand (©Geopunt, Onroerend Erfgoed).....	14
Figuur 13: Uitsnede uit de Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).....	17
Figuur 14: Uitsnede uit de Quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).....	17
Figuur 15: Uitsnede uit de Quartair profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (© DOV).....	18
Figuur 16: Uitsnede bodemtextuurkaart ter hoogte van het projectgebied (© DOV).....	18
Figuur 17: Uitsnede DHM (macroschaal) met aanduiding van het projectgebied (© GDI Vlaanderen).....	19
Figuur 18: Detail DHM ter hoogte van het projectgebied en omgeving met aanduiding hoogteprofiel (© GDI Vlaanderen).....	19

Figuur 19: hoogteprofiel W-O van het projectgebied (ter hoogte van de geplande brug)	20
Figuur 20: kaart van de stad Gent van Guicciardini uit 1567 met de zone tussen Muide en Dampoort bovenaan de kaart (©Cartesius).....	23
Figuur 21: kaart van de zone tussen de Muide (links) en Dampoort (rechts) uit 1571 (©Cartesius)	23
Figuur 22: kaart van de zone tussen dampoort (links) en de muide (rechts) van Liévin Cruyl uit 1678 (© Cartesius).....	24
Figuur 23: plan van Gent door Ignace-Balthasar Malfeson uit 1756 met de inundatiezone buiten de versterking tussen de muide (onderaan links) en dampoort (midden) (©Cartesius).....	24
Figuur 24: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).	25
Figuur 25: Uitsnede van de Ferrariskaart (1771-1777) detail met aanduiding van het projectgebied (© Geopunt).	25
Figuur 26: kaart van Gent uit 1829 met aanduiding van het Handelsdok tussen de Dampoort en Muide (onderaan de kaart) (© Cartesius).....	26
Figuur 27: kaart uit 1829 van de zone tussen de Dampoort (centraal) en de Muide (bovenaan) met aanduiding van het handelsdok (© Cartesius)	26
Figuur 28: Uitsnede topografische kaart van Vandermalen (1846-1854) ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	27
Figuur 29: Topografische kaart van het ministerie van Openbare werken en wederopbouw 1950-1970 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).....	27
Figuur 30: Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	28
Figuur 31: Orthofoto genomen in de periode 1979-1990 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	28
Figuur 32: Orthofoto genomen in de periode 2000-2003 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).	29
Figuur 33: Orthofoto genomen in de periode 2012 ter hoogte van het projectgebied (© Geopunt).....	29
Figuur 34: Projectie CAI-locaties en archeologienota's in de omgeving van het projectgebied t.o.v. een recente orthofoto (© CAI en Geopunt).	30

